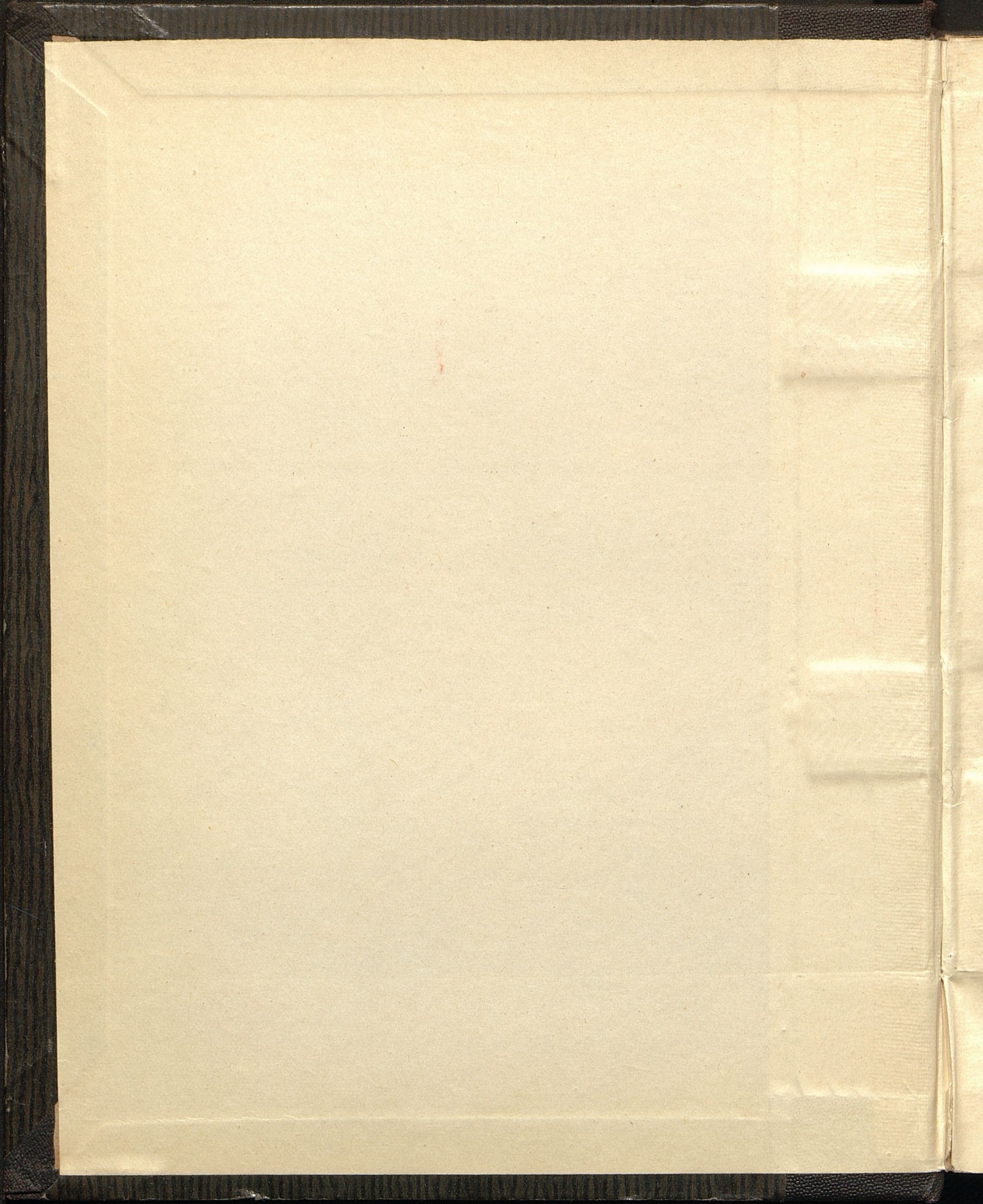

171
15

62. 1694, 14
144
DISPUTATIO INAUGURALIS
JURIDICA
DE

TEMPORE,

QUAM
ASPIRANTE DIVINI NUMINIS
CLEMENTIA,
CONSENSU ET AUTHORITY INCLYTÆ FACULTATIS
JURIDICÆ

IN
PERANTIQUA ELECTORALI AD GERAM UNIVERSITATE
PRO
SUMMIS IN UTROQUE JURE HONORIBUS AC PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS RITE ET SOLENNITER
CONSEQUENDIS

PUBLICÆ ERUDITORUM DISQUISITIONI
SUBMITTIT

URBANUS JOSEPHUS
STREIT,

DINGELSTADIENSIS EISFELDIACUS,
IN AUDITORIO JURIDICO COLLEGII MAJORIS

DIE 28. (18.) MAII ANNO M. DC. XCIV.

HORA 7. ANTEMERIDIANA.

ERFFORDIÆ,

TYPIS JOH. HENR. GROSCHII, ACAD. TYPOGR.

DISPUTATIO JURIDICALIS
DE

TEMPORIS

ASPIRANTE DIVINI NUMERIS
CLEMENTIA.

CONSENSU ET Auctoritate Facultatis Juridicae
Juridicae

PER ANTIQVA ELECTORALI AD GERANI UNIVERSITATE

PRO
NUMERIS IN UTROQUE TURE MONARCHIA ET PRINCE
SUIS DOCTORALIBUS ET SOLENNIBUS

PUBLICAE ERUDITIONIS DISCRETIONEM
SUBMITTIT

URBANUS JOSEPHUS STREIT.

DINGELSTADTENSIS FISCALDIAGUS
IN IUDICIO JURIDICO COLLEGI MAJORIS

DE R. S. M. Anno M. DC. XCIV.
HORA 7. ANTEMERIDIANA

ERFORDIAE

Typis Joh. Henr. Grotzli Acad. Typogr.

In

NOMINE DOMINI NOSTRI
JESU CHRISTI.

Ad omnia consilia omnesq; actus semper progredimur
l. 2. in princ. Cod. de off. praefect, praetor. Africae
Auth. de armis in princ. collat. 6.

*Secundum perpetuam hanc huma-
narum rerum vicissitudinem, quae
tam varie alternat, ac mirè per
obstupescendos planè casus re-
rumq; succesus, per mirabilem
quandam actionum mutabilium
concatenationem alternationemq;, unum alteri di-
versimodè involvit, nemo reperitur, qui notitiam
quandam temporis non habeat; quis enim est, qui
nesciat per horas, dies, & annos continuo motu per
decurrentis quasi fluvij alveum, delabi vitam no-
stram ad mortem, & immensum secutura aeternita-
tis oceanum; Verùm si quid tempus sit, scientificè de-*

A 2

claran-

clarandum, reperientur multi, qui cum S. Augusti-
 no de tempore discurrenti lib. ii. confess. C. 14. dum
 ait: Si nemo quærat, scio, si quærenti explicare ve-
 lim, nescio: respondebunt. Est igitur hæc in ma-
 teriâ ad Philosophorum castra fugiendum, & abi-
 psis, quidnam tempus sit explorandum, definiunt il-
 li tempus, quod sit fluxus & successio rerum per
 quam res dicuntur esse prius & posterius; id est,
 tempus esse multitudinem partium alicujus motûs
 sibi immediatè succedentium, illudq; dividunt in
 extrinsecum & intrinsecum. Sed nè hîc falx mea
 in alienam mittatur messem, sua relinquenda Phi-
 losophis, & quatenus tempora opitulentur juribus,
 & jura patrocinentur temporibus videndum. Erit
 autem hîc mearum Thesium ordo & series, ut tra-
 ctatis prius quibusdam generalioribus, de ipso sci-
 licet tempore, ejus divisione, ac variâ illius in jure
 acceptione, de legibus tam scriptis quam non scriptis,
 demum secundum tria juris objecta, personas sci-
 licet res & actiones procedam, & quomodo tempus
 circa ista attendatur, demonstrarem.

Sit itaq;

§:o:§

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

DE TEMPORIS DIVISIONE IN SENSU
JURIDICO.

§. I.

Retentâ à Philosophis datâ definitione temporis, illud dividi potest, quod aliud sit naturale, quod idem est, quod Philosophi vocant extrinsecum, aliud legitimum. Tempus naturale sive extrinsecum est illud, quo nostras actiones & durationem quarumlibet rerum solemus metiri, hanc in rem ex communi fermè omnium gentium consensu motus solis tanquam maxime notus & perspicuus, accipitur, qui si fiat ab occasu in ortum per signa Zodiaci, vocatur annus; Si fiat ab ortu in occasum, appellatur dies, qui postmodum in 24. æquales partes partitur, cujus quælibet singula pars dicitur hora. Atque hoc motu omnes rerum durationes mensurantur, ut dicatur tot horis, diebus mensibus, & annis fuisse, vel tali die, mense & anno quid incepisse. Ex quo colligitur, quod hoc tempus non ita determinatum sit à naturâ, ut non aliquò modò liberum sit deligere hanc vel illam mensuram, juxtâ quam in communi hac hominum societate quantitas temporis definiatur. Sunt autem apud diversos populos diversæ annorum dierumq; computationes. Sic teste *Andrea Tiraquel tract. 3. de retractu gloss. ii. in princ.* Babylonij totum id spatium quod

A 3

est

est à sole exorto ad exortum ejusdem, unum diem statu-
unt. Athenienses unum diem nominant illud tempus,
quod est à sole occaso, ad solem iterum occidendem. He-
bræis computabatur dies à mane usque ad mane. Um-
brorum dies erat illud intermedium temporis spatium,
quod erat à meridie ad insequentem usque meridiem.
Romani computant diem *naturalem* à mediâ nocte ad al-
teram noctis medietatem, ut videre est in *L. 8. ff. de fe-
riis*, textus ita habet: *More Romano dies à media nocte
incipit & sequentis noctis mediâ parte finitur; itaq; quid-
quid in bis 24. horis, seu duabus dimidiatis noctibus & lu-
ce mediâ actum est, perindè est quasi quâvis hora lucis, seu
diei istius actum esset.* Dixi naturalem, dies namque ali-
us artificialis est, qui per lucem seu solem à nocte distin-
gvitur & sic dum lucescit, dicimus incipere diem, & dum
tenebrescit incipere noctem. Eodem modo diversas
annorum computationes recenset dict. Tiraquel *loc. cit.*
gloss. 10. n. 1. ubi vid.

§. 2.

Tempus verò legitimum est illud temporis extrin-
seci seu naturalis spatium, quod à lege certo termino vel
casu aut facto aliquo definitum, intra quod negotia civi-
lia fieri vel existere terminariq; debent.

§. 3.

Quod porro dividi solet, in tempus utile & in tem-
pus continuum, tempus utile est illud, quod non currit
nisi scienti, & valenti agere, sive in quod tantum dies non
feriati, seu ii quibus judex pro tribunali sedet, computan-
tur. Continuum tempus est quod currit etiam ignoran-
ti, & non valenti agere, seu in quod dies & non feriati &
feria-

feriati computantur; estque rursus aliud tempus utile initio & utile cursu, quod non currit, nisi aliquis sciat, sibi aliquod jus competere, & nisi insuper jus illud exercere possit, sive ut habet clariss. D. Schamb. ad instit. §. qui autem 16. de excusat. tut. vel curat. quod currere non incipit, nisi à tempore scientiæ, & postea non currit, nisi quis valeat agere. Aliud utile initio & continuum cursu, quod currere non incipit, nisi à tempore scientiæ, Et postea currit continuo. Sic e. g. fatalia interponenda Appellationis, quæ olim erant duo dies, l. siquidem 1. §. biduum 5. & §. in propria. ff. quando appellandum. Hodie per constitutionem Sacratissimi Justiniani ad 10. dies coram iudice, à quo, sive à definitivâ sive ab interlocutoriâ sententiâ appelletur, extensa sunt. Auth. hodie Cod. ubi hoc decendium computatur ab horâ latæ sententiæ, vel si contemnatus ignoravit sententiam latam à tempore scientiæ, & sic hoc decendium ab initio utile est, & ignorantibus non currit, ex post facto autem continuum, curritque de momento in momentum, & sic dies termini computatur in termino.

§. 4. Est porro in jure aliud tempus, dierum juridicorum, aliud feriarum, de quibus est rubrica in digestis de feriis, & dilationibus, & diversis temporibus. Aliud tempus longum, quale est tempus ad præscribendas res immobiles inter præsentibus 10., & viginti annorum inter absentes. Aliud tempus longissimum, quale est tempus 30. vel 40. annorum. Sic actionibus personalibus regulariter præscribitur 30. annis. l. omnes 4. cod. de præscription. 30. vel 40. ann. Actionibus mixtis, uti hæreditatis petitioni l. hæredit.

*heredit. 7. cod. de R. V. finium regundorum l. fin. Cod. fin. regund. & 40. annis hypothecariae actioni, si nimium hypotheca possideatur à debitore, vel ejus hærede &c. Aliud tempus est centenarium, aliud immemoriale, tempore centum annorum solet compleri præscriptio centenaria, ex altero allato membro præscriptio temporis immemorialis, quæ duæ præscriptiones in hoc potissimum differunt, quod in centenaria aliquando saltè, & quando vehementior juris præsumptio est in contrarium, justus titulus requiratur, ut tradunt DD. in cap. si diligenti 17. de præscript. qui titulus in præscriptione temporis immemorialis, ex cursu tanti temporis hoc ipso præsumitur & nunquam allegatur vel probatur. Ubi Q. Utrum præscriptio temporis immemorialis centenariam absorbeat? sive an hoc ipso, quod præscriptio temporis immemorialis articulata & probata sit, etiam præscriptio centum annorum hoc ipso probata & absorpta censeatur? Respondet Covarruv. part. 2. §. 3. n. 10. affirmativè, ex sequentibus rationibus (I.) scilicet a faciliiori & difficiliiori probatione utriusque præscriptionis, illud constat, majus privilegium jure concedi præscriptioni immemoriali, quàm centenariae, ex eo, quod centenaria, ubi præsumptio est contra præscribentem, requirat titulum, non sic immemorialis, quæ vim habet tituli, & ejus defectum supplet, igitur quoties præscriptioni cum titulo statuitur, fortiori ratione standum erit præscriptioni immemoriali. (II.) Tanquam certum supponitur, immemoriam præscriptionem saltem excludi, si ex adverso probatum sit, contrarium actum esse citra 100. annos ante litis contestationem, vel litem motam, ergo præsumptione quâdam apparet, præscripti-
onem*

onem immemoriam saltè permitttere quasi possessionem continuam 100. annis ante litem motam, & hæc præsumptio cum sufficiens sit ad obtinendum jure præscriptionis immemorialis, tanquam quæ requirit, contrarium actum non fuisse citra 100. annos, sufficiet etiam ob difficillimam probationem in antiquis, ut quis obtineat jure centenariæ præscriptionis. *L. si servus §. inquit lex ff. ad l. Aquil. l. census ff. de probat. cap. cum olim de censib. cap. cum causam de probat.* (III.) Si quasi possessio temporis immemorialis est sufficiens probatio, quod is qui decimas tanto tempore possedit, censeatur eas habuisse ante concilium Lateranense, ut docuit idem Covarruv. *lib. 1. variar. resolut. cap. 17. n. 5.* quid ni dicatur, quasi possessionem temporis immemorialis esse longè majorem, quam sit ea quæ per centum annos obtenta fuit, utpote quæ illam præsumptionem non importaret. (IV.) Si res ista altius examinetur, apparebit sanè, quod ubi præscriptioni locus sit, resque possit acquiri præscriptione sive adversus privatos, sive contra Ecclesias inferiores, vel Principem, vel deniq; contra Ecclesiam Romanam, nec aliqua ordinaria præscriptio sufficiens censeatur, nec ipsa quidem centenaria sine titulo propter juris præsumptionem, quæ præscribenti refragatur, tunc sanè immemorialis præscriptio sufficiens jure habetur. *Ut est text. in cap. 1. de præscript. in 6. in cap. super quibusdam de V. S.*

§. 5.

Contra quas equidem rationes & pro negativâ sententiâ defendendâ sequentes videntur facere rationes, quas refert ex Cravett. Clarissimus D. Chlingensperger in

B

tract.

tract. de operis servorum cap 5. assert. 54. quia in præscriptione temporis immemorialis sufficit testes esse 54. annorum, & de 40. annis deponere, hoc ipso vero non requiritur tempus 100. annorum, hoc enim si opus foret non sufficeret testes deponere de visu 40. annorum, & hinc passim tradunt auctores, quod præscriptio immemorialis non sit tam difficilis probationis, quam præscriptio centenaria. 2. Ista duæ præscriptiones sunt secundum se diversæ & diversis in locis proponuntur, proinde dici non potest, quod una in alterâ contineatur & absorbeatur, & præscriptio centenaria soli Romanæ Ecclesiæ competit privativè ad alias Ecclesias *cap. si diligenti in fin. de præscript.* Si verò sola Romana Ecclesia gaudet præscriptione centenariâ, necessario refertur, quod in casibus, in quibus requiritur contra Ecclesias præscriptio tanti temporis, cujus initii memoria non extat in contrarium, non oportet talem præscriptionem esse centenariam, cum illud sit privilegium Romanæ Ecclesiæ tantum, quæ alias sola hoc privilegio non gauderet. Facit etiam huc, quod si vera esset opinio contraria, tunc sequeretur, quod Ecclesiæ inferiores, imo magis Laici essent privilegiati, quam Ecclesia Romana, in casibus in quibus præsumptio juris est contra possidentem, ubi requiritur præscriptio temporis, cujus initii non extat memoria in contrarium. Quia juxta adversarios, hoc tempus esset majus 100. annis. His tamen non attentis placet sententia affirmativa, nam licet verum esset, quod contra Ecclesiam inferiorem immemorialis præscriptio necessaria sit, in casu ubi præsumptio juris communis est contra præscribentem, & quod eadem præscriptio, in eadem specie adversus Romanam Eccle,

Ecclesiam admittatur, ex hoc tamen plus non sequitur, quam parem esse conditionem Romanæ Ecclesiæ, & inferioris, non verò esse majus privilegium Ecclesiæ inferioris, quam Ecclesiæ Romanæ, adversus quam itidem necessaria est præscriptio temporis immemorialis, quoties præscribenti deficit titulus, & vehementior communis juris adversatur præsumptio: ut non dicatur, esse adhuc majus privilegium Ecclesiæ Romanæ, quam Ecclesiæ inferioris, eo quod contra hanc 40. annis præscriptio cum titulo compleatur, dummodo illa juris præsumptio cesseret, contra Ecclesiam vero Romanam non itidem, sed centum annis etiam hoc casu opus est, ut constat *ex cap. 1. de præscript. in 6. cap. si diligent. de præscript. D. Cblingensperger loc. cit.* Sed nunc ad

CAPUT SECUNDUM.

QUOMODO TEMPUS CONSIDERETUR CIRCA LEGES.

§. I.

Cum ea sit cujuslibet hominis conditio, non ætatis aut sanguinis privilegio acquisita, sed cum ipsâ intelligendi volendique facultate, à naturâ omnium animis infixâ, ut soluto voluntatis arbitrio, à rerum omnium conditore DEO donatus, liberâ actionum suarum dispositione potiatur, opus etiam erat remedio, quo ex lex vitæ licentia intrâ honestatis limites concluderetur, & liberæ incertæ ac indeterminatæ, ad vitia magis magisque pronæ ejusdem operationes, velut objectis quibusdam repagulis restringerentur, & quo atrox habendi libido, quo

incondita temerariæ mentis ambitio, quo inferis suppar impietas compesceretur sive ut loquitur Pontifex *in pro-æm. Decret.* cum effrænata hominum cupiditas, sui prodiga, pacis æmula, mater litium sit, ideo legem dare necesse fuit, ut appetitus noxius sub juris regulâ limitetur, per quam genus humanum *ut honestè vivat, alterum non lædat, suum cuique tribuat,* informetur.

§. 2.

Lex itaq; hæc decretum est, quo superior sibi subiectum obligat, ut ad istius præscriptum suas componat actiones; quæ licet quo ad efficientem suam causam juxta illud: *Per sapientiam divinam reges regnant & legum Conditores justa decernunt prov. 8.* Omnis suam ad DEUM optimum referat originem benè tamen dividitur in naturalem & positivam, hæc in divinam & humanam, humana in ecclesiasticam & sæcularem, utraque ulterius in scriptam & non scriptam dissecatur.

§. 3.

Quantum legem naturalem, cujus primæva nascencia primæ hominis creationi est coætanea, concernit, ea tam robustâ dispositione fuit corroborata, ut eandem nulla humana lex, citra grandem creaturarum omnium injuriam, & horribilem divinæ legis violationem ac destructionem sui ipsius (destructo quippè fundamento ædificium ut corruat, necesse habet) ullo unquam temporis tractu in thesi vel infirmare vel immutare queat, licet aliquando in hypothesi & mutato tempore mutatis circumstantiis, ac in casibus particularibus restricta & declarata fuerit. Similiter nullus temporis cursus humanæ potestati tribuit, ut legem divinam tollere aut mutare possit,

possit, cum sicut nec par in parem ita multo minus inferior in superiorem habeat potestatem. Sit igitur de legibus humanis.

§. 4.

Ubi inter cætera requisita, quæ de naturâ legum sunt, est & illud, ut in hominum ex lege obligandorum perveniant notitiam, *cur enim culpabimus eos, qui positas ignoraverint constitutiones*, loquitur Imperator in *Nov. 66. cap. 1.* Ut ergo obligent, prærequirunt, ut in cujuscunque provinciæ metropoli promulgentur, & insuper duo menses, quibus elapsis sufficiens earundem notitia haberi posse præsumitur, præterlabantur. Rubrica *dict. nov. 66.* ita habet: *Ut factæ novæ constitutiones, post insinuationes earum post duos menses valeant.* Verum si quis perfectam legis notitiam ante definitum tempus præterlapsam acquirat, an non statim ad ejusdem observationem adstringatur, quæstionis est? Posse equidem legislatorem si ita velit, efficere, ut obligatio legis statim à puncto promulgationis incipiat, posse etiam ex ejusdem legislatoris voluntate, certum tempus apponi, ac longior vel brevior terminus præscribi, ante quem nemo etiam sciens obligetur, pro ut patet ex Concilio *trident. Sess. 24. de reformatione matr. cap. 1. in fin.* Ubi irritatio matrimonii clandestini post 30. primum dies à die promulgationis suum robur exercet, indubitatum est. Generaliter tamen & jam positis exceptis &c. datur. Neminem ante bimestre tempus utcunque etiam lex promulgata in notitiam pervenerit, obligari: probatur præter *nov. 66.* etiam ratione quia alias sequeretur aliquos de populo prius propter scientiam, serius alios propter ignorantiam, hos tanquam

nocentes puniendos, illos velut innoxios absolvendos & dimittendos esse. Sequeretur summa judiciorum inquietatio, cum sese offerentes ad scientiæ vel ignorantiae probationem, utique admittendi essent; quam tamen, confusionem in populo, legislator tempus legi adjiciens, absq; dubio tollere voluit. *Vid. Menoch, de arbitrariis judicium lib. 2, casu 185. n. 7.* Neque obstat *cap. 1. de postul. pralat.* in verbis: *Sufficit ut ad constitutionis observantiam teneatur, qui noverit eam solenniter editam, aut publicè promulgatam.* Loquitur enim *cap.* hoc de constitutione cujusdam Cardinalis, ubi sicut & in aliorum à summo Principe inferiorum legislatorum constitutionibus, *d. nov. 66.* locus non est, nam in his scientes statim, ignorantes post tempus arbitrium, obligantur.

§. 5.

Ad leges Ecclesiasticas quod attinet, quamvis non desint, qui idem de his, quod de legibus sæcularibus modo dictum est, affirmant, cum jus Canonicum specialiter contrarium non statuat, & sicut leges civiles, juxta vulgatissimam regulam, non dedignantur sacros canones imitari, ita sacrorum statuta canonum principum constitutionibus adjuvantur. *Cap. de novi operis nunt.* Benè tamen asseritur, quo ad lapsum istorum duorum mensium, jus canonicum à civili differre, constitutiones namq; ecclesiasticæ, quæ de novo conduntur, statim post promulgationem in curiâ Romanâ factam, pro ut usus fert & consuetudo, obligare incipiunt. Ita etiam cætera diplomata pontificia, Bulla cœnæ, regulæ cancellariæ, si Romæ promulgentur mox obligationis vim habent. *Vid. R. P. Christoph. Haunold, tract. 1. cap. 1. contro. 2. n. 16. 17. 18.*

§. 6.

Lex non scripta aliter vocatur consuetudo, quod vocabulum aut prout est assuefactio hominis, sicut in *l. si servus plurium §. fin. ff. de legatis 1. l. Dominus §. 1. ff. de pec. legat.* quæ consuetudo ita sumpta de brutis etiam animalibus prædicatur, velut videre est in *§. vo pavorum. inst. de rerum divis. l. naturalem §. 2. ff. de acquir. rer. dom.* & tunc factum est. Aut prout est inferi, quatenus nimirum ex facto, in actuum morumq; alicujus populi, si-ve communitatis frequentiam consistente, nascitur. Aut prout ex diuturnis hominum moribus, actibusque ab iisdem sæpius frequentatis, jam enatum jus in facto esse con- quiescit; considerari potest. Undè non malè consue- tudo assimilatur virtuti morali, quæ sensim vires acqui- rit, in quo non est inelegans differentia legis scriptæ, quæ statim vires habet, & consuetudinis, quæ sensim & ex a- actibus singularibus, quasi per inductionem colligitur & constituitur: in quâ ultimâ consideratione sumpta con- suetudo definitur communiter quod sit: Jus diuturnis moribus, tacito utentium consensu com probatis, intro- ductum. Elucescit itaque ex definitionis allatæ verbis: *Diuturnis moribus* inter alia ejusdem requisita ponendam esse temporis diuturnitatem, si-ve ut ea per tempus le- gitimum sit observata & continuata, quod certum & in- dubitatum faciunt sequentes juris textus: *L. de quibus 32. §. 1. & l. seq. l. sed & ea 35. ff. de legibus. l. 1. Cod. quæ sit longa consuet. l. non tantum 2. circa fin. ff. de decurionib. l. 1. in fin. ff. de aqua & aqua pluviali arcend.* Ast quan- tum temporis spatium ad stabilendam & complendam hanc temporis diuturnitatem definitè requiratur, diversæ DD. opiniones diversimodè invicem digladiantur.

Sunt qui per *l. 2. Cod. qua sit longa consuetud.* ad consuetudinis perfectionem centum annos exigunt, sic discurrentes: in dicta lege expressè fit mentio longavi temporis, atqui tempus longavum centum annorum esse patet ex *l. an ususfructus 56. ff. de usufr. l. ut inter 23. Cod. de Ss. Eccles.* Tempus hominum memoriam excedens centum annis assimilatur, atqui consuetudo vocatur aliquando tale tempus, quod hominum memoriam excedit. *L. hoc jure 3. §. 4. de aqua quotid. & aestiva.* Ergò non nisi centum annis inducetur consuetudo. Sunt, qui hoc totum iudicis arbitrio relinquendum ac committendum esse existimant, cum id nullo jure decisum reperiatur. *Vid. clariss. D. Schambogen ad §. sine scripto 9. inst. de jur. nat. gent. & civil.* Et sunt denique, qui inter jus civile & canonicum distinguunt, & ad consuetudinem contra jus civile inducendam decem, propter *l. 2. cod. qua sit. longa consuet. l. penult. ff. de prat. stipulat. l. si finita dies. §. 2. ff. de damno infect. l. de quibus 32. ff. de LL.* Ad eandem vero contra jus canonicum firmandam quadraginta annos necessarios esse opinantur, hac permoti tatione: quia Ecclesia hoc privilegio gaudet, ut non nisi quadragenaria contra illam currat præscriptio, atqui præscriptio contra legem Ecclesiasticam est contra Ecclesiam, ergo sicut non nisi 40 annis præscribitur contra Ecclesiam, ita neq; contra ejusdem legem. *vid. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 6. dub. 14. n. 45. Menoch. de arbitrariis judicium casu 83. n. 6.*

Verùm sicuti longè aberrant, qui ad consuetudinem centum

centum annos, ob jam allatas rationes desiderant, cum plurimæ reperiantur leges consuetudinem, ut mox demonstrabitur longum tempus appellantes, & sic contrarium statuentes, ita & eorum displicet sententia qui aliquod determinatum tempus negant, sed illud iudicis arbitrio, ponderatis rerum circumstantiis, & consideratâ materiæ gravitate aut levitate determinandum recommendant; Præterquam enim quod melius sit, certam habere regulam, quam iudici negotium committere, cui ut monet *Aristot. 1. Rhetor.* Quam minimum relinquendum erit, ne exindè multæ rixæ orientur & incommoda; leges etiam determinant longum tempus, velut ex inscriptione *tit. ff. de legibus & longa consuet. cod. qua sit longa consuet. & aliis plurimis legibus certum est, longum autem tempus est decennium §. 1. inst. de usucap. l. penult. ff. de prat. stipulat.* Neq; opitulantur huius sententiæ patronis verba in *l. 32. 35. ff. de legibus inveterata, antiqua & per plurimos annos observata.* Quia relictâ licet his verbis, quam eis inesse putant suâ vi ac energiâ, concedere tamen debent, consuetudinem 40. annis, vel saltem tempore immemoriali perfici *l. ult. & ibi gloss. in verbo vetustatis de fundo rei privat. l. 2. §. 1. ff. de aqua pluvial. arcend.* Ergo saltem esset certum & determinatum tempus, ad introducendam consuetudinem definitum, sive postmodum illud foret decem vel quadraginta, vel plurimorum annorum. Et sanè de jure canonico sciri vix posset, quæ esset consuetudo legitimè præscripta ac justè prolata, prout requiritur *in cap. cum dilectus de consuet.* Si iudicem temporis arbitrum esse debere statueretur.

Tertia DD. opinio propter secundum distinctionis
 membrum ad consuetudinem contra jus ecclesiasticum
 40. annos, hanc ob rationem, quia contra Ecclesiam
 pauciori, quam quadragenario temporis spatio, non cur-
 rit præscriptio, ut illius bona conseruentur, necessario
 exigens, tota redditur periculosa; ex hoc etenim funda-
 mento clarè apparet huius sententiæ patronos statuere,
 quod præscriptio contra legem ecclesiasticam, sit præscri-
 ptio contra ipsam Ecclesiam propriè sic loquendo, quod
 tamen erroneum est, cum contra illum propriè dicatur
 præscribi, cuius dominium aut jus in re, cum jacturâ &
 damno illius minuitur & tollitur: præscriptio autem
 contra legem ecclesiasticam non minuit utilitatem, aut
 commoda Ecclesiæ, nequidem ut legislatrix est, cum le-
 ges non ferantur in legislatorem aut commodum ejus,
 sed in utilitatem subditorum: ergo præscriptio contra
 legem, non est præscriptio contra Ecclesiam, in eo scili-
 cet sensu, in quo Ecclesia gaudet privilegio longioris
 spatii, quam alii, contra quorum bona præscribitur.
 Quod confirmatur, contra Ecclesiam Romanam non cur-
 rit præscriptio, nisi centum annorum & tamen etiam jux-
 ta adversarios, quadraginta annis consuetudo contra il-
 lam inducitur, ergo signum est, aliud esse præscriptionem
 contra leges Ecclesiasticas, & aliud esse præscriptionem
 contra ipsam Ecclesiam: alias si idem esset, non daretur
 præscriptio contra legem Ecclesiasticam Ecclesiæ Romanæ
 nisi centum annis, quod tamen nec ab adversariis affir-
 matur, vid. R. P. Christoph. Haunold. *tract. 1. cap. 3. contr.*

2. 134.

§. 10.

Optima igitur communis & verior, non admisis re-
 censitis jam opinionibus, sententia est: consuetudinem
 tam contra quam præter jus Ecclesiasticum & civile de-
 cem annis induci. Vid. jam cit. Haunold, tract. 1. cap. 3.
 contr. 2. n. 130. Lessius de just. & jur. lib. 2. cap. 6. dub. 14.
 n. 46. Probatur. Consuetudo in multis textibus jam
 antecedenter allegatis longum tempus exigit, atqui tem-
 pus longum est decennium, l. 1. ff. de usucap. vid. Gail. lib.
 2. observ. 31. n. 3. Mynsing. centur. 6. observ. 41. n. 9. & 10.
 Schneidew. §. 9. inst. de jur. nat. gent. & civil. Quod non
 minus contra jus Ecclesiasticum procedit. Quod proba-
 tur invertendo illorum sententiam, qui volunt idem es-
 se contra Ecclesiam ipsam vel contra leges ecclesiasticas
 præscribere, cum fundamentum suum pars contraria in hoc
 ponat, ut bona Ecclesiæ conserventur, idem majus tem-
 pus ex privilegio habet Ecclesia, ut contra illam currat
 præscriptio, atqui hæc ratio ad consuetudinis præscriptio-
 nem nihil facit, bona enim Ecclesiæ, quamvis contra il-
 lius leges introducatur consuetudo, non diminuuntur.
 Ergo certum est consuetudinem non nisi decem annos ad
 sui perfectionem requirere tam contra jus canonicum
 quam civile. Neq; obstabunt, si verum est, ut passim di-
 cunt, quod liceat rubrum nigro concordare, leges, in qui-
 bus consuetudo *diuturna, inveterata, longæva* dicitur, su-
 am enim accipient explicationem ex rubricis sibi præpo-
 sitis, quales sunt in ff. tit. de legibus Scis & longa consue-
 tudine. Cod. quæ sit longa consuetudo. Et hæc, quæ de cer-
 to tempore posita, sunt intelligenda & accipienda de
 consuetudine præscriptâ. Quod si tamen per consuetu-

Et 2. blonust. d. d. V. zaldi

dinem contingeret lædi Ecclesiæ jura, idem tempus in consuetudine, quod ad præscriptionem alicujus juris ecclesiastici, meritò desiderabitur. Vid. Lessius *de just. & jur. lib. 2. cap. 6. dub. 14. in fin.* Cui pro limitatione etiam apponendum illud: quod ea, quæ principi in signum specialis prærogativæ, aut præminentia reservata sunt, veluti impositio vectigalium &c. nec consuetudine decem, nec quadraginta annorum immutentur, sed requiratur tempus, cujus initii non extet memoria. *Text. in cap. super quibusdam x. de v. s. in verbis: tempore cujus non extat memoria introducta.*

§. II.
 Consuetudo autem, quæ sciente ipso legislatore, contra legem introducitur, nullum determinatum certumque tempus exigit, ratio: Princeps quippè suam legem non observari sciens, & tacens, consentire censetur, in non legislatæ observantiam ac proindè ipsam legis obligationem tollere. Undè sæpè contingere potest, ut paucis annis lex vel statutum abrogetur per consuetudinem; etiamsi antea recepta fuerit. Vid. Lessius *lib. 2. cap. 6. dubio 149.* Sed an tempore illo, quo talis consuetudo contra legem superioris inducitur, bona fides requiratur, controversum est. Si argumento à præscriptione ducto initi quisquam vellet, ex *cap. ult. de præscript.* ubi omnis quanticumq; etiam temporis præscriptio, quæ non in bona fide fundatur, nulla dicitur, id videri posset; Rectius tamen & detur cum Haunold *loc. cit. n. 136.* saltem ad inchoandam consuetudinem, Negativè. Ratio est. Quia alias raro præsumeretur præscriptum esse, cum præsumatur lex non ignorari, adeoque transgressiones esse peccaminosas. Vid. *d. Haunold cit. loc.*

Nullum deniquè tempus efficere potest, ut consuetudo, quâ Laici beneficia Ecclesiastica & præbendas conferre præsumunt, introducatur; esset enim talis consuetudo sacris Canonibus inimica, & jus conferendi beneficia Ecclesiastica, est jus spirituale, cujus Laici sunt incapaces. Cui non obstat, quod multi Reges & Principes, id juris & potestatis habeant; sic omnes Imperatores Romani habent jus primarium precum vigore cujus in singulis Germaniæ Ecclesiis petere possunt, ut unus recipiatur, qui ab ipsis nominatur. Vid. Hermes in fasciculo juris publici. Sic Reges Galliæ sibi jus usurpant, vi cujus vacante sede beneficiorum Ecclesiasticorum percipiunt fructus, & conferendi habent facultatem. Sic Reges Neapolitanos habuisse jus nominandi Episcopos in quadraginta Ecclesiis primariis. Sic Reges Angliæ & Hungariæ habuisse potestatem conferendi beneficia testantur auctores. Vid. Clariss. D. Bassus in discursu de jure non scripto thes. 20. &c. detur enim, quod Reges vel Principes jus hoc habuerint, habeant vel habere possint, non vi consuetudinis, aut præscriptionis, sed ex concessione & privilegio summi Pontificis. Et hæc de legibus dicta sufficiant, quarum in Violata observantia efficit, ut privatus à potentiorum injuriis defensus, ut potentior à privatorum fraudibus tutus, ut uterque in isthac communi hominum societate felici tranquillitate tutus constituatur, adeo ut supra omnem vicissitudinem temporis, summum felicitatis apicem, eluctentur respublicæ, quibus in fundamentum inconcussa legum statuta subjiciuntur.

Nunc ad

C 3

CAPUT

CAPUT TERTIUM.

QUID TEMPUS OPERETUR CIRCA
PERSONAS.

§. I.

Prima consideratio temporis circa personas sese offert, quod aliqui, prout pauciores vel plures exegerunt annos, sint aut infantes seu impuberes, puberes aut minorennes & majorennes. Ubi circa infantes observandum: quod licet sit duplex causa efficiens domini jus nimirum & voluntas, quæ tamen in infantibus vel admodum imbecillis vel planè nulla est, ac sic videri posset ipsos utpotè voluntate destitutos domini fore incapaces consequenter in hac communi societate quoad effectum juris non æstimandos; nihilominus cum ad bonum reipublicæ necessarium esset, ut infantes essent domini capaces, idè reipublica ita fuit ab authore naturæ instituta, ut habeat altum dominium in bona infantum, vi cuius potest eorum representare personas, ita ut voluntas reipubl. ab omnibus censeatur esse voluntas ipsorum infantum, ac consequenter quidquid circa infantum jura disponit reipublica, ipsi infantes in proprium suum commodum disposuisse fingantur.

§. 2.

Stando in jure naturæ ac præscindendo à lege positivâ omnis ille dicendus est infans, qui nondum tantum rationis usum habet, ut possit distingvere inter bonum & malum, sive ut peccatum Theologicum committere queat. Sequendo autem jus civile, infans denominatur is, qui

qui nondum adimplevit septimum ætatis annum *l. 18. cod. de jur. deliber. l. 14 ff. de sponsal.* Undè fieri potest, ut quis egressâ naturali infantiâ, nihil omniùs civiliter talis, & versâ rotâ, ut quis ex utâ infantiâ civili, infans naturaliter remaneat, pro ut scilicet defœcatus ipsius intellectus, illi vel ante vel post septennium, actuum à se ponibilium, suggerit turpitudinem aut decentiam. Ex quo ultro patet infantem naturaliter talem, licet annum septimum jam excessisset, nullum civile negotium rectè peragere, & nullo modo validè ex defectu serii & deliberati consensûs, qui tam ad delinquendum quam contrahendum requiritur, econtrâ infantem civiliter talem, sepositâ dispositione legis positivæ ex naturâ rei, validè contrahere, efficaciter obligari ac etiam delinquere posse: De jure autem positivo, ut probabiliter defendi potest, saltem tutore authore infans civiliter talis validè contrahit, cum nullâ lege reperiat in habilitatus textûs namq; asserentes quod ante completum septenniû quis nequeat contrahere, intelligendi sunt, quod loquantur ex præsumptione, quod quis ante illud tempus nondum tanto rationis moderamine potiatur, quo negotiû gravitatem rectè ponderare possit. Ergò si hæc præsumptio cesset & falsa sit, adhuc de jure positivo validè contrahere poterit. Neque obstat *s. 9. inst. de inut. stipulat.* ubi infans non multum à furioso distat, & nullum intellectum habet, intelligendus enim est ille textus, de infante naturaliter tali.

s. 3.

Tribuit prætera annus septimus tam masculis quam foeminis facultatem validè contrahendi sponsalia, & hoc
(de

(de jure namque civili nullum certum tempus definitum reperitur *l. 14. ff. de sponsalib.*) de jure canonico indubitatum est, quippe post septimum annum, præsumentur homines usûs rationis ac discretionis capaces, ut id quod agunt, jam intelligant. *C. litteras de sponsalib. impub.* quæ tamen sponsalia post septimum annum contracta tam arctum non ponunt vinculum, quod adveniente dein pubertate, constringeret etiam invitos, sed si ambo contraxerint impuberes, masculus post annum 14. foemina post 12. ea irritare poterunt. Quod si pars una tempore pubertatis, impubertatis altera contraxerit, obligabitur e quidem adultus impuberi irrevocabiliter, hujus tamen si ad pubertatis annos pervenerit, relinquetur arbitrio, num sponsalia ratificare, num resovere velit. Vid. Ludovic. Engel *in colleg. juris Can. lib. 4. tit. 2. de despon. impub.* interim tamen ex ejusmodi sponsalibus, post annum septimum validè contractis, orietur impedimentum publicæ honestatis, id efficiens ut neuter ex ipsis desponsatis, cum alterius consanguineis intra primum gradum contrahere valeat. Vid. *cit. Engel. loc. cit. n. 5. C. litteras 4. d. t.*

S. 4.

Effectus postmodum sponsaliorum ritè initorum est obligatio ad ea quamprimùm implenda, quod tamen antè fieri non potest, quàm mas sit pubes, qualis est post lapsum 14. annorum, foemina viripotens, scilicet post exactum annum duodecimum; hunc tamen annorum numerum, jus canonicum non ita rigidè attendit, sed si malitia suppleat ætatem citiùs matrimonium contrahendi concedit facultatem. *Cap. de illis 9. X. despons. impub.*
quod

quod semel legitimè contractum & consumatum nullà
 auctoritate humanà, nequidem ob adulterium quo ad
 vinculum dissolvi potest, quod enim DEUS conjunxit, ho-
 mo nē separet. *C. ult. ext. de transl. Episcop. Valens. in
 parat. decret. de divort. n. 3.* Ubi dicit: quod matrimoni-
 um representet unionem Christi cum Ecclesià per charita-
 tem & naturæ conformitatem, proindeq; ut illa est indisso-
 lubilis, ita & matrimonium indissolubile esse debet. Hinc,
 quod asserit Wissenbach *ff. disp. 44. de spons. n. 3.* Mulie-
 rem, quæ se virginem mentita erat, cum ab alio esset
 compressa, repudiari posse, negatur. Poterit autem tali-
 ter deceptus sese consolari, si vult, *ex cap. 20. de sponsalib.
 & matrim.* ex quo hoc ipsi proficiet in remissionem pec-
 catorum.

§. 5.

Ad hanc individuum vitæ consuetudinem inter vi-
 rum & uxorem eò meliùs firmandam & conservandam, so-
 let ab uxore vel patre ejus, aut alio pro sustinendis facili-
 ùs matrimonii oneribus, marito certa dos assignari *l. 3. ff.
 de jur. dot.* & econtrà à viro mulieri in majorem dotis se-
 curitatem donatio propter nuptias constitui, hujus dona-
 tionis lucrum, ut mulier post mariti mortem petere pos-
 sit præmaturis nimis nuptiis se maculare, sive intra an-
 num luctûs ad alia vota, utpotè juri civili bonisque mo-
 ribus contraria, transire non debet; nam jure civili, muli-
 er intra annum luctûs, post mariti sui mortem alteri nu-
 bens redditur infamis *l. 11. §. 1. in fin. ff. de bis qui not. infam.*
 & cum, quæ statim alteri conjungitur, non videatur sin-
 cero amore profecuta fuisse maritum, cum ultima debeat
 esse fides lugere virum, hinc est, quod ejusmodi conjugii-
 um

D

um

um honestati publicæ, bonisque moribus repugnet, & efficiat, ut præter infamiam, omnium hæreditatum, legatorum, fideicommissorum reddatur incapax. *L. 1. cod. de secund. nuptiis.* Quod tamen de jure can. per *cap. ult. & penult. ext. de secund. nupt.* Non attenditur, undè hoc jure mulier intra annum luctûs nubens dictas poenas nō incurrit; *si enim dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat tantum in Domino, beatior autem erit, si sic permanserit,* inquit Apostolus *c. 7. & 1. ad Cor. 7. & idem 1. ad Tim. 5. & 14.* hoc dat consiliū, *ut juniores vidua nubant.* Vid. Perez. *in cod. de secund. nupt.* Sichard. *ad cod. tit. de secund. nupt.* Non tamen de jure civili officiet mulieri intra annum luctûs fuisse sponsam, *L. 10. §. 1. ff. de his qui not. infam.* nam licet his sponsalibus intra annum luctûs videatur publica honestas obstare, videri potest *Carpzov. in jurisprud. consistor. lib. 2. D. 161.* Nulla tamen mulieribus intrâ hoc tempus sponsalia contrahentibus, reperitur poena in legibus statuta, quamvis non omne, quod licet, honestum sit, *l. 144 & 197. de R. I.*

§. 6.

Quod si autem mulier intra annum luctûs non quidem ad secunda vota transeat, sed vitam agat inhonestam & luxuriosam, ita ut ex alio quodam partum edat, utrum & tunc donationis propter nuptias lucro carebit? Reditur Affirmativè, quomodo enim per virum aliquid lucrari poterit, quem sic velocitèr dehonestavit. *Novell. 39. cap. 2. propè fin.* Si verò maritus in instrumentis dotalibus se dotem spe futuræ numerationis, accepisse, quam tamen non accepit, confessus fuerit, an mulier dictæ donationis lucrum petere possit, quæstionis est? cui distinctio sequens

quens satisfacit; aut enim tempus querelæ, sive excepti-
 oni non numeratæ dotis definitum præterlapsum est, aut
 non; priori casu jure uxor lucrum hujus donationis exigit,
 posteriori casu non; obstat enim exceptio non numeratæ
 dotis. *Novell. 91. c. 2. l. fin. & seq. auth. cod. de dot. caut.
 non num.* Tempus autem exceptionis non numeratæ do-
 tis præfinitum ex *l. fin cod. d. t.* Olim erat annus conti-
 nuus, à tempore soluti matrimonii computandus, quod
 sacratissimus Imperator Justinianus in *Novell. 100. c. 2.*
 correxit, & nonnunquam exceptionem non numeratæ
 dotis planè denegavit; distingvit enim, an matrimoni-
 um sit solutum intra biennium, an post biennium, an post
 decennium, primo casu intra annum soluto matrimonio,
 secundo casu intra tres menses, tertio casu planè non ad-
 mittitur. Vid. *d. nov. 100. c. 2. auth. quod loc. cod. de dot.
 caut. non num. Perz. in cod. b. tit. n. 3.*

§. 7.

Concedit insuper annus 12. in fœminis, 14. in mascu-
 lis, absq; hoc quod ipso jure tutelam finiat, testandi atque
 de rebus suis disponendi facultatem. §. *prætereà 1. inst.
 quib. non est permis. fac. testam. l. qua atate 5. ff. b. t. l. 4.
 cod. qui testam fac. poss. l. fin. eod. de testam. mil. l. 2. cod.
 quando provoc. non est necesse.* Solet enim frequentius æ-
 tatem hanc comitari iudicii maturitas, ita ut quod agunt,
 jam plenè intelligant. Leges autem juxta ea, quæ fre-
 quentiùs accidunt, feruntur. *L. 4. 6. 10. ff. de legibus.* Quod
 adeo verum, ut nequidem ante definita tempora, testa-
 mentum ab adhuc impubere factum, si post pubertatem
 decesserit, valeat. *d. §. prætereà 1. inst.* Neq; dici hic po-
 test: posse accedentem tutoris auctoritatem, quâ inter-

veniente aliàs pupillus omne negotium rectè gerit , ut traditur *in inst. ff. & cod. de auctorit. tut.* annorum sup- plere defectum, sicuti enim testamenti factio , ab alieno non debet dependere arbitrio , ita & cum testamentum vix sortiatur post mortem suum effectum , 12. vel 14. annis minor, sive pupillus, uti in actibus inter vivos fieri con- suevit, adversus tutorem nullum posset habere regressum. Sed licet tam rigorosè certum annorum numerum leges requirant , ante quem testamentum quis condere non po- test , temperant tamen in hoc rigorem suum, quod tem- pus non de momento in momentum , sed de die in diem computare soleant *l. 5. ff. qui testam. fac. poss.* Adeò ut si ul- timum diem anni 14. timas , foemina 12. mi attingerint , requisitam ætatem jam complevisse dicantur. Vid. *Clariss. D. Schamb. in tract. de testam. quest. 6.* Sed quid si ante constitutum tempus, tanto rationis usu jam potiantur, quo æquè prudenter ac puberes de rebus suis disponere intelligant , sive si malitia in illis suppleat ætatem , an non tunc saltem ante pubertatis annos testa- mentum facere poterunt? Rædetur Negativè. Cum enim per testamentum de universo jure, quod defunctus relinquit disponatur , ea utique dispositio non exigui est momenti, & consequenter cum leges præcisè certum an- norum numerum requirant , utpotè ad actum tam gra- vem, malitia ætatem supplere non poterit , & vel maxi- mè cum jura ferantur circà ea, quæ communiter accidunt *l. 4. 5. 6. ff. de LL. nov. 94. cap. 2.* Neque obstat *cap. pube- res 3. cap. de illis 9. X. de desponsat. impub.* Ubi licet jura in masculo 14, in foeminâ 12. annos exigant, nihilominus, ut jam dictum, si malitia in illis suppleat ætatem leges ci- tius

tiis matrimonia permittunt, ut idem dicendum videatur
de testamenti factione. Sed redetur. In materiâ matri-
moniali, ideò jura præscriptum tempus tam rigorosè non
observant, ut fornicationis peccatum evitetur, cujus pe-
riculum esse posset, si talibus nuptiæ non concederentur,
in factione autem testamenti nullum ejusmodi subest pec-
cati periculum, vid. *cit. Schamb. loc. cit. quest. 7.*

§. 8.

De quindecim annorum tempore, vid. *l. 7. eod. de
operib. publ. de tempore sedecim annorum, l. 2. in princ.
ff. de vacat. & excusat. mun. septemdecim annorum §.
just. & inst. de libertin. octodecim annorum §. 4. inst. de
adoption. & de tempore viginti annorum §. penult. inst. de
jure person. l. 1. ff. quib. ad libert. proclam. non licet. l. cum
lege 41. ff. de recept. arbitr. l. 1. cod. de excusat. veter. & c.*
Sic de jure canonico judex dari potest, qui vigesimum
annum complevit, infra annum autem vigesimum judex
dari non potest, nisi à Principe, aut ex consensu partium,
talis tamen, qui saltem decimum octavum ætatis annum
complevit. *cap. cum vigesimum 41. de offic. delegati. de
jure civili in l. quidam consulebant 57. in princ. de re judi-
cata. generaliter dicitur eum qui complevit 18. annum,
judicem esse posse. & notat gloss. in l. cum prætor 12. ff. de
judiciis V. impubes. quod si autem jure hæreditario aut
feudali competat jurisdictio cohærens bonis (sicut com-
petit principibus, aliisque Dominis temporalibus,) ea
etiam in pupillum, & alios utcunq; naturâ prohibitos,
transit, sed per tutores, curatores vel administratores
exercetur. vid. *Schraderus de feudis part. 10. sect. 4. n. 54.* ab
his deniq; temporibus usq; ad 25. annos tempore de mo-*

mento in momentum computato, durat minorennitas, l. 1. § 3. ff. de minorib. majorennitas incipit, & à curatelâ ipso jure liberatur, qui antea eidem subjectus erat, finitâ namque tutelâ stat penes minorennem num se curatori, qui ipsi invito non obtruditur, (nisi litiget, cum non habeat legitimam pro se in judicio standi personam) conformare velit. §. item invito 2. inst. de curat. hoc tamen inter habentem & non habentem curatorem relicto discrimine, quod hic non nisi cum curatoris auctoritate, & si res sit immobilis adveniente Prætoris decreto de rebus suis valeat disponere. Alter autem indistinctè res suas alienare possit, ita tamen ut probatâ læsione gaudeat beneficio restitutionis in integrum. tot. tit. ff. de minorib. ratione restitutionis memoratæ placet aliqua ad meum propositum facientia hîc adferre, & vel maximè ob materiæ hujus recommendationem ab Ulpiano in l. 1. ff. de restit. in integr. factam. de quâ sit.

§. 9.

Restitutio in integrum vel causaliter vel formaliter consideratur: causaliter considerata significat ipsum jus, ratione cujus læsus petit restitutionem in integrum, & aliud nihil est, quam remedium juris, quo læsus precedente cause cognitione, impetrat ex æquitate prætoriâ, pristini juris, rei quæ stricto jure amissa, reparationem. vid. Struvius in suo synt. jur. civ. Exerc. 8. th. 2. formaliter spectata, denotat ipsam juris læsi reparationem, & definitur in l. 2. cod. in quibus caus. restit. in integr. necess. non est. Quod sit amissa cause redintegratio vel plenius pristini juris ex æquitate prætoriâ precedente causæ cognitione impetrata redintegratio, nam finis restitutionis in integrum est, omnia

omnia quantum possibile, in pristinum statum reducere, & efficere, ut læsus formaliter & virtualiter perinde se habeat ac si læsus nunquam fuisset. Quæ vel expeditur cognitione prætorîa, sive quæ ab ipso prætore quâ tali terminatur, & est restitutio minorum, in quâ, ut dictum, computatur tempus de momento in momentum, ita ut adhuc minor sit, & annum vigesimum quintum nondum transegisse censeatur, qui ultimam nativitatis horam, seu ultimum momentum nondum complevit. Vel condemnatione judicis absolvitur, & est restitutio majorum. Prior contingit tripliciter, vel enim ijs id, quod habuerunt & amiserunt restituitur, exempla sunt in *l. minor. 2. § seq. ff. de minorib.* vel emolumentum quod accipere potuerunt, omissum rursus defertur; vid. *l. ait Prætor 7. § 8. ff. eod.* vel denique onere, cum licuisset non suscipere, temerè tamen suscepto relevantur, *l. non omnia 44. ff. de minorib.* vid. *Struv. loc. cit. thes. 45.* Posterior sive majorum 25. annorum restitutio conceditur vel ex causâ speciali & determinatâ v. g. absentia, vel ex causâ generali & indeterminatâ de quâ videri potest, *l. 1. §. 1. ff. ex quib. caus. major.* ubi Prætor generaliter promittit, quod ex qualibet justâ causâ, si modò ea legibus, senatus consultis, plebiscitis & edictis Principum non refragetur, velit in integrum restituere. Et rationabiliter: cum enim omnes casus in quibus naturalis æquitas, ob læsionem citra culpam læsi enatam, restitutionem in integrum videtur efflagitare, legibus sigillatim exprimi non potuerint *arg. l. 10. § 12. ff. de legibus* hinc prætor illos judicis arbitrio committendos & ad similitudinem expressorum dijudicandos censuit. *L. sed. etsi 26. §. item inquit*

quit 9. ff. ex quib. caus. major. Porro restitutio, quæ ex speciali causâ impertitur vel respicit improbum alterius factum, indeque resultantem læsionem, vel damnificationem aliundè proveniente. Illa quæ ob damnificationem aliundè proveniente & non improbitatem tertii conceditur, alia est, quæ ob mutationem status intervenientem indulgetur. Et alia, quæ ex capite absentia & inde provenienteis damni conceditur. Restitutio ex capite absentia fit vel ob absentiam propriam, vel ob absentiam alienam, ob absentiam propriam restituitur ille: qui vel reipublicæ causâ vel ex necessitate, vel etiam aliâ probabili de causâ abest: si enim tempore absentia res interim ipsius aut à præsentem usucaptæ sint, aut contra ipsum lata sententia transierit in rem judicatam, aliave similis læsio emerferit, quæ verò similiter non evenisset, si præsens fuisset, prætor ipsi restitutionem pollicetur. *l. 1. l. 26. §. ult. l. 28. princ. ff. ex quib. caus. major. l. 1. cod. eod.* Ob absentiam alienam is restituitur, cujus res ab absente fuerunt usucaptæ, cum is neminem reliquerit, qui ipsius nomine potuisset conveniri. Nec interest, quam ob causam alter abfuerit, sive enim reipublicæ causa, sive ob aliam, quandam id contigerit, præsens adversus ipsum restitutionem in integrum impetrare potest, si ob ejus absentiam læsus fuerit. *L. 21. in princ. §. 1. §. 2. ff. h. t.* Restitutio quæ circa improbum alterius factum, indeque eveniens damnum versatur, iterum in duas abit species: factum nimirum illud, aut in illatione metus, aut commissione doli consistit. Ob illationem metus fit restitutio, ex dicto quod metus causâ, ei namque qui injusta vi coactus, adeoq; ex gravi metu negotium aliquod gessit, quod for-
rè

re gesturus non fuisset, si metus abfuisset, prætor ipsi re-
stitutionem pollicetur, dando actionem quod metus
causâ, quâ possit se indemnem servare *tot. tit. ff. quod me-
tus caus. &c.* Quod autem metum passus remedio præ-
torio ad se indemnem servandum indigeat, indè provenit,
quia per se loquendo, actus metu initus ipso jure valet,
ac subsistit, cum sit sufficienter voluntarius, utpotè ad e-
vitandum majus malum electus: ubi enim est electio, non
potest esse non volitio, cum electio sit formaliter actus
voluntatis. Nam ut eleganter in *l. si Mulier 21. §. si metus.*
ff. quod metu caus. ait Paulus Jurisconsultus: *Quamvis*
si liberum esset, noluissem, coactus tamen volui. Cum er-
go metus non excludat voluntareitatem, de jure naturæ
ad valorem actus requisitam non potest non actus (seclu-
sâ speciali constitutione ipsum irritante) ipso jure subsi-
stere, adeoq; quia de jure civili metum passo, non est re-
medium proditum, quo sibi possit consulere, ei necessa-
riò ad munificentiam prætoris plenissimam illati damni
reparationem offerentis, est confugiendum. *Vid. Widmont*
de transact. parte 2. c. 2. assert. 25. Woller de restitut. in in-
tegr. c. 2. n. 5. Commissionem verò doli quod concernit,
illa consistit vel in callidâ læsi circumventionem, vel in frau-
dulentâ alienationem; ob callidam circumventionem resti-
tuitur is, qui subdolis alterius machinationibus deceptus
negotium aliquod gessit, quod secluso dolo, sic gesturus
non fuisset. Si enim magna & inexcusabilis fuerit decipi-
entis calliditas, & damnum quod indè passus est deceptus,
non fuerit modicum, ac insuper non aliud sit remedium
quo deceptus sibi plenius consulere possit, tunc prætor
ipsi actionem de dolo accommodat, quâ contra decipien-

E

tem

rem experiri possit, ac reparationem damni urgere. *L. 1. §. 1. & 4. l. 7. §. ult. l. 9. §. ult. ff. de dolo malo.* Ob fraudulentam deniq; alienationem restituitur is, cujus causa alienatione reddita est deterior, si quis enim rem quam in iudicio vindicandam timet, in potentiolem, aut molestiolem adversarium dolo malo alienet, arque ita per durioris adversarij obtrusionem, iudicium mutet, ac gravius negotium alteri faceat, potest is actione in factum conveniri, in id quod interest alterius, ipsius causam substitutione molestioris adversarij duriolem redditam non esse. *l. 1. ff. de alienat. iudic. mut. caus. DD. ad tit. ff. de minorib. & ex quib. caus. major.* & hæc quasi impertinenter ad meum propositum de speciebus restitutionis in integrum adferre placuit, ut expeditione modo enodaretur qui sequitur.

§. iro.

Quod si itaq; contingat aliquem unâ, ex prædictis, læsione gravari per beneficium hoc restitutionis in integrum, sese indemnem servari potest, modò impedimenta quæ faciunt, ut ea aliquandò denegetur, diligenter evitet, inter quæ præcipuum est, ne tempus petendæ restitutioni legibus definitum elabi patiatur; est igitur tribus potissimum hac in re invigilandum: Primum est quodnam sit, tempus illud, intra quod restitutio petenda? secundum quandonam tempus illud currere incipiat? & tertium, an aliud tempus sit præfinitum, restitutioni petendæ, & aliud finiendæ, num verò idem tempus utrique, tam petendæ quam finiendæ sit constitutum? Ad primum, quodnam videlicet illud tempus sit, intra quod restitutio petenda, & deo cum distinctiione, vel enim est restitutio
mino-

minoribus & majoribus propria, vel est utrisque commu-
 nis. Quod ad illam attinet, quæ majoribus ac minori-
 bus propria est, dico, quod ea olim intra annum utilem
 petenda fuerit. Verùm novâ Sacratissimi Justiniani con-
 stitutione, utilis ille annus, in quadriennium continu-
 um mutatus est, adeoque hodiè, ut restitutionis petitio
 debito fiat tempore, illa necessariò est peragenda intra
 lapsum quadriennii *l. ult. cod. de temp. in integr. restit. &c.*
 Undè, si vel ob lubricum ætatis minor, vel ex capite ab-
 sentia major, efflagitet restitutionem, ut desiderium &
 petitionem intrâ quadriennium, quo elapso amplius non
 auditur, manifestet, necesse habet. *d. l. ult.* De restitu-
 tione quæ majoribus ac minoribus communis est, non de-
 sunt, qui etiam quadriennium ipsi constituent, adeoque
 differentiam inter has restitutionis species quò ad tempus
 tollant. Sed opinio eorum meritò displicet, quia con-
 stitutio *l. ult. cod. de tem. restit.* Loquitur tantum de re-
 stititione minoribus ac majoribus propria, quemadmo-
 dum legenti textum patet, ergo extra suos terminos pro-
 ducenda ac ad alias causas restitutionis, ut sunt dolus, me-
 tus &c., quam quarum ibi fit mentio, temerè porrigenda
 non est. Et sanè si Imperator in *dict. l. ult.* quadriennium
 illud etiam actionem doli, vel metûs voluisset porrectum,
 non debuisset tantum mentionem facere restitutionis,
 quæ ex causâ lubricæ ætatis aut absentia conceditur: Cum
 ergo solius restitutionis, quæ ex dictis duabus causis com-
 petit, fecerit mentionem, clarè patet, quod noluerit Im-
 perator, ut dicta constitutio extra suos trahatur termi-
 nos. Neque dicas, sæpe in codice Imperatores certo in
 casu rescripsisse, & tamen leges ad alios etiam extendi:

hoc enim tantum cernere licet, ubi ad supplicationem particularium personarum, in certâ facti contingentia rescripserunt, non in constitutionibus ad præfectum prætorio motu proprio, qualis est ista, generaliter directis. Quid? quod in *l. ult. cod. de dolo malo*, actioni de dolo expressè tempus biennii à Constantino præfinitur? atqui, si Justinianus illam voluisset antiquatam, ac novâ constitutione suâ correctam, non debuisset illam inter leges codicis repetitæ prælectionis referre. Et quid notius, quam quod legum correctio extra casum summæ necessitatis admittenda non sit? Cum ergo nulla subsit necessitas, quæ cogat admittere *dict. l. ult. cod. de dolo malo* per *l. ult. cod. de temp. restit.* correctam esse, ultro patet, quod illa correctio sine sufficiente fundamento adstruatur. Sed quid? quodnam igitur est definitum tempus, si tamen aliqua differentia sit ponenda, intrâ quod restitutio majoribus ac minoribus communis, petenda est? Rædeo juxta, ordinem specierum restitutionis in præcedente §vo allatarum. Si restitutio hæc petatur ex capite doli, tunc tempus biennii actioni de dolo, ut dictum, jure est præstitum. Si petatur ex capite metûs, tunc distingvo, vel enim actio quod metûs causâ consideratur ut purè rei persecutoria ac merè in simplum concepta, & sub hæc consideratione est perpetua, id est durat 30. annis. *L. 14. §. 1. ff. quod met. caus.* Vel consideratur hæc actio ut mixta, hoc est partim rei persecutoria, partim pœnalis & hoc respectu annus utilis ei intentandæ est præfinitus. *d. l. 14. §. 1.* Si petatur ex capite mutati statûs, tunc iterum distingvo vel enim actio prior, quæ per intervenientem capitis diminutionem ipso jure extrinsecta est, temporalis fuit, num

per-

perpetua? si temporalis fuerit, tunc ipsum remedium re-
stitutionis, est temporale, ac eo ipso tempore intentari
debet, quod actioni extinctæ erat præstitutum. Si per-
petua, tunc etiam restitutio perpetuò competit. Si de-
nique petatur ob alienationem iudicii mutandi causâ fa-
ctam? Tunc respondeo quod ipsi annus utilis sit præfinitus.
L. 6. ff. de alienat. iudicii mutandi causâ factâ.

§. II.

Declarato tempore intrâ quod restitutio in inte-
grum petenda, ad secundam quæstionem supra motam,
quandonam scilicet tempus illud assignatum currere,
incipiat, investigandam me accingo, ubi negatâ prius
illorum opinione, qui sibi persvadent jam demonstratâ
temporis cursum, non nisi à Die scientiæ inchoari, abs-
que ulteriore deliberatione horum me conformo senten-
tiæ; utpotè quam sanioribus juris rationibus corroborata
judico, qui asserunt tempus hoc quadriennii peten-
dæ restitutionis minoribus præfinitum à tempore vigesi-
mi quinti anni completi suum inchoare cursum, majori-
bus autem à tempore sublatis impedimenti sive ex quo i-
psis fuit facta potestas, de re ob absentiam usucapta expe-
riundi. Cogit autem ita sentire textus in *l. ult. cod. de temp.
restit.* ubi quadrienniū quod de novo restitutioni peten-
dæ præfinitum est, ab eo tempore currere debet, ex quo
antea annus utilis currebat, atqui annus utilis currebat ab
anno vigesimo quinto completo, ut *in cit. l. ult.* clarissimis
verbis dicitur; majoribus vero à die sublatis impedimenti,
sive ex quo ipsis de eâ re experiundi potestas facta, ut non
obscurè insinuat textus in *l. 1. §. 1. ex quib. caus. maj.* ergo et-

E 3

, iam

quadriennium hisce temporibus currere incipiet. Hoc confirmatur ex eo, quod contrariæ sententiæ Patroni in arenoso fundamento suas ponant probationes, volunt enim quod quadriennium hoc à tempore demum scientiæ suum cursum sumat, & hoc idè, quia ignorantia planè nulla currit præscriptio: atqui hoc fundamentum falsum est: quam parum enim ignorantia, justam restitutioni causam præbet, tam parum etiam restitutionis cursum potest remorari: ergo nulla est efficax dicendi ratio, quod hoc quadriennium à tempore scientiæ demum currere incipiat. Cui non obstat, si sententiæ meæ probationem in *in cit. l. ult. cod. de temp. restit.* fundatam, ita retorqueas: in dicta lege expressè statuitur, quod quadriennium petendæ restitutioni novitèr præfinitum, ab eo tempore debeat incipere, à quo annus utilis prius incipiebat; atqui annus utilis non à tempore cessantis impedimenti, sed à die scientiæ incipiebat, cum annus utilis aliud non sit, quam tale tempus, à quo dies, quibus quis agere ob quamcunqve causam impeditur, deducuntur: ergo etiam quadriennium utpotè anno utili surrogatum demum à tempore scientiæ incipiet, cum surrogatum sapiat naturam ejus, in cuius locum est surrogatum. Nam nego minorem falsum quippè manet, quod olim annus utilis demum à tempore scientiæ inceperit; cum statim à tempore sublatis impedimenti cursum suum inchoaverit. Dicebatur autem utilis, non quod demum à die scientiæ inceperit, sed quia non statim à tempore læsionis currebat. Pone enim rem absentis fuisse usucapatam, hinc sanè annus petendæ restitutioni præfinitus, non statim à momento completæ usucapionis, sed demum cessantis impedimenti, sive postquam absens reversus

sus esset, currere incipiebat, ob hanc ipsam rationem
 utilis vocabatur. vid. *Woller. in discurs. de restitut. in in-*
tegr. neque obstabit si ulterius objicias: non valenti a-
 gere non currit præscriptio, *l. 1. in fin. cod. de ann. except.*
 atqui ignorans agere nequit: ergo ignoranti non currit
 præscriptio. Distingvo enim majorem & xdeo, non va-
 lenti agere non currit præscriptio, si ob impedimentum
 juris agere non valeat transeat major, non valenti agere
 non currit præscriptio, si tantum non valeat agere ob im-
 pedimentum facti, nego majorem, & sic distinctâ minore
 consequentiam. Non omne impedimentum præscriptio-
 nis cursum remoratur, sed illud tantum quod ab ipso ju-
 re provenit. Et meritò si enim ob quodcunque impedi-
 mentum præscriptionis cursus sisteretur, tota ejus utilitas
 everteretur, nam nulli non proclivè foret, in quovis ca-
 su speciosum impedimenti prætextum quærere, ac eo usu-
 captionum jura eludere; imò contra neminem qui supi-
 nus vel stultus ipse rem suam spontè alienare voluisse cen-
 setur, (hoc enim meritò de eo præsumendum qui sciens
 & valens cessat agere) usucapio procederet. Præterea
 nec quolibet impedimento juris præscriptio sistitur, nisi
 enim per id ipsa persona intrinsecè inhabilitetur, ac ad
 agendum inepta reddatur, nullum præscriptionis cursui
 impedimentum potest faceffere. Undè licet feriæ sint,
 aut Prætor sui copiam non faciat, præscriptio tamen ni-
 hilominus currit, quamvis subindè Prætor ex his causis
 restitutionem soleat concedere. Tunc ergò demum
 juris impedimentum præscriptioni obstat, quando ipsa
 persona ad agendum inhabilis redditur, quemadmodum
 circa filios familias contingit, quibus ipse status jure sic
 dispo-

disponente, est impedimento, quo minus in iudicio valeant agere.

§. 12.

Ad tertiam quaestionem supra positam quod attinet, an scilicet aliud tempus restitutioni petendae & aliud finitum, num verò idem utriq; sit praefinitum? Inter DD. est controversia, imprimis enim illi, qui tenent in disceptando restitutionis negotio duplex iudicium intervenire debere, sententiae suae non immemores docent, aliud tempus iudicio rescidenti, & aliud rescissorio esse praestitutum, nam prius intra lapsum quadriennii finiendum, quo referunt *l. ult. cod. de temp. restit.* Posterius verò anno utili terminandum, quo detorquent textum in *l. 35. §. 1. ff. de O. & A. vid. Schamb. lib. 4. instit. §. rursus 5. de act.* Verum cum totum restitutionis negotium unico iudicio peragatur, veluti in *cap. ult. de tempore circa actiones demonstrabo*, spontè sequitur sententiae huic minimè esse deferendum. Et sanè cum nullibi in iure aliud tempus iudicio rescidenti, & aliud rescissorio legatur praefinitum vel ex hoc ipso iudicii illius duplicitas non obscure refutatur: neq; enim est verosimilè Jurisconsultos & Imperatores rem hanc tam confusè tractaturos, & non cuilibet iudicio suum distinctum tempus speciatim fuisse assignaturos, si voluissent ut restitutionis causa, duplici iudicio ventilaretur. Inter illos qui etiam tenent restitutionis causam unico tantum iudicio disceptari, circa propositam controversiam non omninò convenit: sunt enim, qui tenent tempus quadriennii, tantum restitutioni petendae esse praefinitum, ipsam verò restitutionem, iudicio semel inclusam perpetuari, quemadmodum & aliae actiones suam natu-
râ

ra temporales, perpetuantur, si semel in iudicium sint de-
 ductæ. At hæc sententia nullò modò placere potest, præ-
 terquam enim quod in *Clement. unic. de restit. in integr.*
 expressè dicatur, causam restitutionis intra quadriennium
 continuum finiendam, adeoq; hoc ipso non obscure ne-
 getur eam in iudicium deductam perpetuari: insuper et-
 iam in *l. ult. cod. de temp. restit.* verbis perspicuis statui-
 tur, quadriennium non tantum restitutioni interponen-
 dæ, sed & finiendæ esse præfinitum, atqui si lis intrà qua-
 driennium illud, quod causæ in iudicium deducendæ est
 præstitutum, finiri quoque debet, tunc falsum est, quod
 iudicio inclusa perpetuetur. Cui accedit, quod in *l. pen-
 ult. cod. d. r.* habeatur statutum, denegandam actori dilati-
 onem, si talem petat, quæ intrà præfixum restitutionis tem-
 pus non possit coarctari: atqui si restitutionis causa semel
 iudicio inclusa perpetuetur, tunc nullam potest actor di-
 lationem petere, quæ non facillimè intrà præstitutum
 tempus possit angustari, ergò evidens signum est: in *cit. l.
 penult.* tanquam certum supponi, quod restitutionis causa
 iudicio inclusa non perpetuetur. Et quid notius est, quam
 quod etiam in aliis materiis idem tempus negotio tam in-
 troducendo, quam finiendo sit præfinitum? Certè in *l.
 ult. Cod. de dolo malo* expressè statuitur, iudicium doli in-
 trà biennii metas finiendum. Nec dissimile est, quod in
l. ult. cod. de jure fisci habetur, ubi definitur, causas fisca-
 les intrà sex mensium spatium terminandas. Quibus ge-
 minum est, quod depositum habetur in *l. quinquaginta
 38. ff. de excusat. tut.* Ubi dicitur, controversias, quibus
 excusationum causæ disceptantur intrà quatuor menses
 absolvendas. Licet ergo verum sit, quod per se loquen-

F

do

do, causæ semel in iudicium deductæ perpetuentur, aliud tamen obtinet, si speciali legis dispositione certum tempus earum disceptationi inveniatur præfixum, atque ex his ipsis fundamentis rejicitur etiam opinio eorum, qui putant, quadriennium tantum esse præstitutum restitutioni in iudicium deducendæ, ipsam verò litem integro, eoq; distincto durare triennio; nam hæcenus nullam esse differentiam inter causas restitutionis, & alias controversias, utpotè quarum disceptationi novâ Justiniani constitutione triennalis meta generatim sit præstituta, adeoque dispositionem *l. properandum 13. cod. de iudiciis* etiam ad restitutionum causas porrigendam. Verùm cum paulò antè ex *l. ult. cod. de temp. restit.* ostensum sit, imperatorem statuisse, ut intrâ idem tempus restitutionis causa interponatur & finiatur, non video quâ ratione constitutio *cit. l. 13.* ad restitutionis causas trahi, ac earum dijudicationi novum ac distinctum triennium invitâ jurisprudentiâ præfiniri possit. Igitur.

S. 13.
 Tutissimum hæc in controversiâ videtur, si distinctio fiat inter jus pandectarum & codicis. Considerando enim jus pandectarum omninò videtur dicendum, quod aliud tempus restitutioni petendæ, & aliud finiendæ fuerit præfinitum. Et quidem quod illud tempus attinet, intrâ quod restitutionis causa in iudicium erat deducenda, illud pro varietate læsionis & ipsum variabat. Vel enim læsus erat minor, vel major? Si minor tunc annum utilem à completâ usucapione computandum habebat, inter quem restitutionis litem poterat inchoare. Sin verò major se læsum dicebat, & quidem ex eo, quod propter absentiam res ipsius ab altero fuerit usucapta, tunc ulterius in-

inspicietur, an tota usucapio in absentia fuerit completa, nec ne? priore casu annus utilis ipsi dabatur, intra quem restitutionem poterat postulare *l. in honorariis 35. §. 1. ff. de O. & A.* Posteriore vero casu tantum ipsi tempus pro petenda restitutione tribuebatur, quantum usucapioni in presentia complenda adhuc defuerat. Utecce! si usucapioni contra presentem inchoata & continuata, eo tempore quo quis abesse coepit, dimidius forte annus aut mensis, vel etiam septimana tantum defuerat, intra medium etiam annum, mensem aut septimanam pro rescindenda usucapione iudicis officium erat implorandum; adde ut aliquando etiam unicus dies, si is solus usucapionis complemento adhuc defuerat, pro petenda eius rescissione competierit. *L. sed etsi 26. §. quoties 8. ff. ex quib. caus. major.* At vero si restitutionis causa debito tempore erat in iudicium deducta, ac desuper lis contestata, per hoc eo jure fiebat perpetua: ratio est, quia nisi specialis doceatur exceptio, omnis actio quantumvis temporalis fit perpetua, si semel iudicio sit inclusa *l. omnes actiones 139. ff. de R. I.* Cum ergo nullibi in pandectis legatur, quod actio rescissoria semel a pratore impetrata exspiret, recte infertur, etiam illam semel in iudicium deductam eo jure factam esse perpetuam. Deinde paulo ante ostensum est, quod aliquando laeso non nisi unius diei restitutio concessa fuerit: atqui non nisi inepte Juri admisissent, ut etiam unius diei restitutio impetrari posset, si causa in iudicium deducta non fuisset facta perpetua, cum plus, quam evidens sit, quod unico die iudicium terminari non possit, ergo hoc ipso, quod etiam unius diei restitutio laeso concessa fuerit, tacite innuitur causam in iudicium deductam per hoc factam fuisse per-

petuam. Atq; ita obtinebat de jure pandectarum. Spectando autem jus codicis, ab eo jus pandectarum hoc in passu ferè totum est immutatum. Imprimis enim in *ult. cod. de temp. restit.* Annus utilis transfusus est in quadriennium continuum à tempore cessantis impedimenti computandum: deinde in eadem lege ulterius fuit definitum, quod intra tempus hoc restitutionis causa non tantum in iudicium deduci, sed etiam finiri debeat, adeoque de jure codicis restitutio iudicio inclusa amplius non perpetuatur, sed intra quadriennium à tempore cessantis impedimenti computandum necessariò debet ad finem perducì, adeo ut sententia post lapsum temporis hujus lata in probabilissimâ DD. sententiâ sit ipso jure nulla atque hæc ita obtinent, si quis toto tempore sit læsus: Quod si quis in unico tantum mense, septimanâ aut die læsus sit, tunc eundem ad finiendam litem integrum habet quadriennium; at verò pro eâ incipiendâ tantum præcisè tempus ipsi tribuitur, in quanto se læsum potest ostendere: hætenus enim manet dispositio juris veteris, ut videlicet intra illud ipsum tempus, in quo quis læsus restitutionem teneatur petere, ita ut post illius lapsum amplius non audiatur. At verò si restitutionis causam debitè aliquando in iudicium deduxerit, tunc integro illa durat quadriennio, ita tamen, ut tempus petendæ restitutioni præfinitum unâ debeat computari.

S. 16.
Verum cum non tantum ille qui immediatè in suâ personâ læsus est, sed etiam illi, qui ex dispositione juris quales sunt hæredes læsi, læsum repræsentant, materiam sive objectum restitutionis in integrum constituent, Quæ-

stio oritur, quodnam sit illud tempus intra quod hæres restitutionem petere debet, si eam obtinere velit? Respondetur in casu quo minor succedit minori, hæres totum illud tempus habet, intra quod defunctus major factus restitutionem poterat postulare, id quod regulariter integrum est quadriennium. Et quia jure novo contra minorem nulla amplius currit præscriptio, ut expressè statutum habetur *in l. ult. cod. in quib. caus. restit. in integr. necessaria non est.* Ideò quadriennium istud hæredi minori, non antea incipit currere, quam is major evaserit. Undè consequitur hæredi hoc casu plus temporis pro petendâ restitutione competere posse, quam defuncto competierit, *l. interdum 19. ff. de minor.* In casu autem quo minor succedit majori, hæres tantum temporis pro petendâ restitutione habet, quantum personæ defuncti adhuc defuerat: quod tempus itidem tunc demum ipsi currere incipit, cum major evaserit, adeoque in effectu itidem plus habet temporis quam defunctus habuerit. *dict. l. 19. ff. de minor.* Quod si demum major succedat minori, hæres integrum habet quadriennium, id, quod tamen ab eo momento ipsi incipit currere, quo delatam hæreditatem agnoscit. Cum enim hoc casu ex personâ propriâ nullo speciali gaudeat temporis privilegio, non potest non quadriennium, quod defuncto competebat, respectu ejus cursum suum ab eo momento incipere, quo is defunctum cœpit repræsentare. Vid. de his *l. ea qua s. cod. de temp. in integr. restit.* Si denique major majori succedat, hæres id tempus de quadriennio habet, quod defuncto adhuc defuerat, incipitque ab eo momento ipsi currere, quo is hæreditatem adivit. Sed

hæc ad caput tertium de tempore circa personas dixisse
sufficiat.

CAPUT QUARTUM.

QUOMODO TEMPUS ATTENDATUR CIRCA RES.

§. 1.

Veluti constat jus aliud esse gentium, aliud civile ita
etiam certum est, utrumque suas habere causas in-
strumentales quæ in jure appellantur modi, quibus jus ad
Dominium acquirendum utitur, quales de jure naturali
seu gentium assignari solent, *in tit. 1. inst. de rerum divis.*
occupatio, nativitas, alluvio, specificatio, confusio,
permixtio, accessio, ædificatio, plantatio, fructuum
præceptio &c. & de Jure Civili, Donatio, Hæreditas le-
gatum, fidei commissum, Bonorum possessio, acquisitio
per arrogationem, usucapio seu præscriptio de quibus a-
git Justinianus *Inst. à tit. 6. lib. 2. usq; ad tit. 14. lib. 3.* de
quo ultimo Dominij acquirendi modo de jure civili, præ-
scriptione scilicet, utpotè in quâ certus temporis cursus
à legibus præfinitus, cum cæteris ad eandem requisitis
concurrentibus, rem uni adimit, in alterum transfert, eum-
que Dominium facit, nunc tractare placet. In quâ ma-
teriâ.

§. 2.

In confesso est jura præscriptionis ob utilitatem publi-
cam introducta esse, ne scilicet incerta semper essent re-
rum Dominia, & infinitæ circa rerum proprietates existe-
rent lites. *l. 1. ff. de usucap. sive ut dicit Hottom. §. 1. inst.*
de

de usucap. citatus à Cblingens. in suis difficilioribus quest. q.
 10. institutam esse usucapionem, quæ longæ possessionis
 autoritate quasi trabali clavo rei Dominium figeret.
 Videtur equidem præscriptioni obstare juris naturalis
 præceptum, ne quis cum alterius jacturâ locupletetur:
 sed hoc præceptum intelligi debet de Locupletatione in-
 justâ, non autem de eâ quæ fit ex legis autoritate, ex
 justâ & publicâ causâ, ob quam lex, cum sit Domina re-
 rum, potest uni Dominium adimere, & in alterum trans-
 ferre, sicut etiam contingit jure alluvionis, jure belli &c.
l. adeo §. quod per alluvionem. l. ergo §. fin. ff. de acquir. rer.
Domin. & lex humana, quamvis jus naturale in thesi ne-
 queat immutare, totam ejus præceptionem abrogando,
 in hypothesi tamen, & in particularibus casibus restringe-
 re potest, & declarare. Undè illa regula: neminem esse
 locupletandum cum alterius jacturâ: in contractibus po-
 tissimùm & commercio privatorum ad justitiam commu-
 tativam observandam, vel etiam in delictis, furti, rapinæ
 &c: procedit, non autem in constitutione legis publicâ
 autoritate ex justâ causâ probatâ, per quam omnium
 consulitur utilitati, ita ut qui forsân in unâ vel alterâ re
 passus est præscriptionem, is proximè in aliâ contra alte-
 rum eodem præscriptionis jure utatur; & certè cum ju-
 stissima ac gravissima naturæ vox sit: *Salus populi supre-*
ma lex esto in potestate legislatorum erit, ut etiam con-
 tra singulorum utilitatem pro publica salutæ & reipubli-
 cæ quiete aliqua invenire & introducere possint; & ex his
 rationibus etiam apud ipsos conscientiarum Magistros
 benè affirmatur, præscriptionum jura nullius gravare
 conscientiam sed tam in foro Poli, quam soli procedere,
 Vid,

Vid. *Hauuold. tract. 7. cap. 2. num. 164. de just. & jur.* Sed nunc ad rem ubi.

§. 3.

Quæstio est quomodo in materia usucapionum tempus computetur, an de momento in momentum, an de die in diem? ex *l. 6. ff. de O. & A.* ex verbis: *in omnibus temporalibus actionibus, nisi novissimus Dies totus compleatur, non finit obligationem.* Equidem inferri posset, tempus de momento in momentum computandum esse, verum cum *d. l. 6.* loquatur de actionibus personalibus, ut si quis intra constitutum tempus non egerit, si v. g. actio sit annalis, intra annum ab agendo excludatur: & ideo postremus dies totus utilis est actori, adeoque ut contra actionem, præscriptum sit, necesse est totum diem effluxisse; Melius Respondetur tempus computari de die in diem idque propter *l. 15. ff. de divers. temp. act. & l. 6. 7. ff. de usucap.*

§. 4.

Contingit, ut definita præscriptionum tempora, quandoque quiescant, sive ut præscriptio dormiat, quando præscriptionis cursus sistitur quidem, sed ita elapsa tempora, non omnino in nihilum recidunt, sed ut cessante causa dormitionis, priora & jam elapsa tempora (tempore dormitionis subducto) cum posterioribus jungantur, ut ex illis fiat una præscriptio. Sic evenit ut præscriptio dormiat i. contra Ecclesiam tempore vacantis Ecclesiæ ac schismatis, *c. 4. de præscript. 2.* in casu quo Ecclesia laesa est à suo Prælato, quam diu vivit Prælatus, *can. 10. 16. q. 3. 3.* illo tempore censetur præscriptio, quo quis alteri rem precario concessit, *l. 13. §. 7. ff. de acquir. possess.*

poss. (4) Tempore hostilitatis vel belli, ubi non patuit iudicis adeundi facultas juxta *c. ex transmissa 10. X. de præscript.* Sed ex Recessu Imperii Ratisbonensi de anno 1654. §. so viel nun die Capitalia magis creditoribus provisum, utpotè ex cujus dispositione præscriptio tempore belli germanici, valdè probabiliter in totum sublata fuit, sive eo tempore copia adeundi iudicis fuerit, sive non, item sive debitor tempore belli fuerit de solutione admonitus, sive non, quæ tamen ordinatio ad causas tantùm in pecuniâ numeratâ consistentes, propter verbum **Capital**/ non ad alias pertinere intelligenda est, in quibus proindè dispositioni juris communis standum. Vid. *Textor. in suis disp. ad dict. Recess. de anno 1654.*

§. 5.

Quomodo autem tempus absentia & presentia in præscriptionibus debeat computari, clarè definivit Sacratissimus Imperator in *Novell. 119. c. 8.* ita statuendo: *De Præscriptione verò decennii hoc ordinare Prospeximus, ut si quando quispiam in prædictâ decennii temporali præscriptione, in quibusdam quidem annis præsens sit, in quibusdam verò absens, alios tantos ei annos super decennium adjici, quantos ex ipso decennio absens fuit.* Ex quibus tamen verbis minimè eorum opinio confirmatur, qui censent, tempora absentia eo casu, quo absens ante completam præscriptionem, factus iterum est præsens, omnino esse subducenda, & tot annos in presentia adjiciendos, & de novo supplendos, quot absens manserat; admisa enim hæc opinione, & miro computandi modo, per necessariam consequentiam concedi debet, tempore absentia præscriptionem dormire, item usucapionem & præscriptionem esse,

G

esse,

esse in pendentem, ejusque cursum à reditu vel continuati-
 one absentia dependere, adeoque si ponatur, me rei ad
 sempronium absentem pertinentis, possessionem ex justâ
 causâ nancisci eamque per novennium ex.gr. continuare,
 cum adhuc incertum sit, an ille sit rediturus, nec ne, fo-
 ret in suspenso hæc usucapio & præscriptio, donec rede-
 at, vel usque ad viginti annos absens maneat, item si eve-
 niat, sempronium post novem annos in absentia mori,
 & hæredes in patriâ relinquere, sequeretur itidem, quod
 demptis illis novem annis, ego ab ovo contra hæredes (uti
 suppono) præsentem præscriptionem inchoare deberem,
 adeoque quod antecedens usucapio, ob mortem sempro-
 nii annihilaretur; sequeretur item, siquidem totum tem-
 pus absentia, usucapione non completâ, subducendum
 veniret, quod si is contra quem possedi, per sexdecim vel
 etiam octòdecim, quid ni & novendecim annos, absens fu-
 isset, & postea domum rediret, quod, inquam, ego debe-
 rem per integrum continuum decennium, de novo præ-
 scribere, & similiter sequeretur, quod, si contra præsen-
 tem per novem annos præscripti, & is postea fiat absens
 per alios novem, & deindè redeat, adhuc uno indigeat an-
 no; Ob has & similes sequelas, iste modus tempora absen-
 tia & præsentia computandi non sapit. Præferendam igi-
 tur eorum sententiam duco, qui pro regulâ tradunt, u-
 num annum præsentia æquivalere duobus annis absen-
 tia, & vicissim duos absentia annos facere unum annum
 præsentia; & sic si præscriptio contra absentem inchoa-
 ta fuit, qui postea rediit, antequam perficeretur, pro tem-
 pore deficiente ad implementum præscriptionis, facien-
 da erit computatio, prout inter præsentem; ita *Antonell.*
de

de tempore legali lib. 2. c. 67. n. 2. & 3. & rem hanc ita explicat Azo de prescript. rubr. de longi temp. prescript. n. 9. Sicut enim duplicatur decennium, & exigitur vicennium, quando actor nullo tempore prescriptonis fuit presens, ita si ponamus eum aliquo tempore, ex decennio fuisse absentem, id tempus prescriptionis quod deerat, cum coepit abesse, debet duplicari. Gloss. ipsa ad auth. quod si quis cod. de prescript. long. temp. Casum his verbis ponit: quid si ego Emptor & Dominus fuimus octo annis presentes, duobus annis absentes: & hoc casu illi duo anni debent duplicari, ut si octo annis fuimus presentes & duobus annis absentes, elapsis duobus annis primis, adhuc requiruntur duo anni, quibus sumus absentes, & ita requiruntur 12. anni; ubi glossa apertissime supponit prescriptionem in presentia inchoatam in absentia fuisse completam.

§. 6.

Prædictis apponatur adhuc quæstio illa quomodo j^o annuæ præstationis acquiratur vel quomodo ex tempore præterito præsumatur in futurum? Ubi imprimis videri possunt ea, quæ scribunt DD. ad intellectum l. cum de in rem verso p. 6. ff. de usuris. In genere autem sciendum est: Si super aliqua præstatione annua deficiat instrumentum, ut de origine illius non constet, sed tantum de solutione vel continuatione per aliquot annos factâ, ad hoc ut percipienti jus aliquod impostero oriatur, requiri, ut præstationes fuerint uniformes, si enim contingat eas esse difformes, accipienti nihil profunt, nequidem ad conditionem præscribendi, eo quod ad prescriptionem requiratur possessio continua. §. diutina inst. de usucap. l. 3. ff. cod.

l. 2. de prescr. long. temp. Continua autem possessio dici non potest, si possessor interdum plus, interdum minus, vel aliud accipiat, modo tamen difformitas sit in reb⁹ seu speciebus, exemplum habet *Decius in l. si certis annis n. 18. cod. de p^octis.* Si quis uno anno traderet par caponum, alio anno par columbarum, vel uno anno pendatur pecunia, alio vero pendatur frumentum, secus si difformitas solum esset in numero, vel mensurâ, ut quia uno anno soluti fuerint aurei quinque & alio aurei sex, vel si uno anno traditæ fuerint duæ quartæ frumenti & alio quinque; vel plures, tunc enim sic solvens remaneret in minori quantitate obligatus cum in majori summâ insit minor. *Arg. text. in l. diem proferre §. plures ff. de recept. arb.* Item sciendum: Si præstatio quædam annua uniformiter facta sit per decem annos, ut puta si Titius Sempronio solverit decem nummos vel modios frumenti, aut aliam quantitatem pecuniæ vel fructuum, sed non apparet quâ ratione sive ex quâ causâ & obligatione solverit, tunc ex decennali istâ præstatione, nec præsumitur, nec inducitur obligatio in futurum, tametsi cum decennali possessione iusta causa sive titulus allegetur à recipiente. Vid. *Covarruv. in C. possessor de R. I. in 6. §. 4. n. 2. Menoch. de presumpt. lib. 3. presumpt. 131. n. 24.* Quia tametsi quid per decennium præstitum sit, censetur præstitum potius ex errore, vel ignorantia causa liberalitatis, vel obligationis temporalis, quàm ut præsumatur debitum in futurum. Si autem causa sive titulus solutionis non tantum à recipiente allegetur, sed de illâ etiam appareat, vel ex scripturis vel ex confessione ipsius debitoris, tunc decennales ejusmodi præstationes facient etiam præsumptionem in futu-

futurum, vid. *text. in l. cum in rem verso 6. ff. de usuris*. Ubi usuræ certæ quantitatis decem annis continuis ex causâ dotis solutæ debentur etiam in futurum ex juris præsumptione, contra quam tamen admittitur probatio in contrarium, nullam scilicet ab initio fuisse causam, sive titulum vid. *Covarruv. l. cit. v. secunda*. Quod si verò ejusmodi præstationes cum expressione tituli sive causæ, factæ sint 30. annis continuis, tunc non tantum inducitur præsumptio tituli, sed vera relictus perpetui acquisitio per præscriptionem: cum hoc tempore absq; tituli probatione procedat præscriptio etiam in rebus magni præjudicii, ita ut præscribentis jus non deficiat, tametsi ex adverso probetur de defectu principii: est enim natura præscriptionis, ut obtineat etiam contra veritatem vid. *Gloss. & DD. in. C. servitium 18. q. 2. Covarruv. loc. cit. n. 3*. Multò autem magis hæc obtinebunt, si ejusmodi præstationes annuæ sint factæ à tempore immemoriali, cum vis temporis immemorialis illa sit, ut in his quæ absque titulo acquiri tempore non possunt, nihilominus immemoriali lapsu temporis quærantur, vid. *Covarruv. loc. cit. n. 4*.

S. 7.

Dicta tamen ita modificanda sunt eisqve apponendum quod census e. g. vel similis alia præstatio annua jure præscriptionis acquiratur, si ex vero & probato titulo, decem annis inter præsentis, & viginti inter absentes bona fide fuerit soluta & percepta. Ratio est, quod census sit jus & quædam quasi servitus; jura autem servitutum cum titulo decem annorum per præscriptionem acquiruntur. *l. fin. cod. de long. temp. præscript. vid. Covarruv. variar. resol. lib. 1. cap. 17. num. 11. ad. C. possessor. 2 partis*

G 3

initio

initio num. 8. vers. secundo. Deindè jurisdictio & reliqua jura contra privatum cum titulo decem annorum præscriptione acquiruntur. Vid. *Covarruv. dict. C. possessor p. 2. §. 3. num. 5. de R. I. in 6. Wesenb. in paratit. ff. de servitut.* ergo & jus census eodem tempore comparari potest. Deniqve census vel ejusmodi reditus annuus, causam habet continuam quare sicut aliæ servitutes habentes causam continuam decem annorum præscriptione, acquiruntur, ita & jus census. Hinc in ejusmodi præstationibus per longum tempus continuatis accuratè attendendum est, inter titulum allegatum quidem, sed aliudè quam ex præstationibus non probatum, & inter titulum allegatum, & simul legitimè probatum, priori casu ex præstatione decem vel viginti annorum, titulus allegatus probatur quidem præsumptivè, atque jus census ex titulo præsumptivè probato, non vero præscriptione acquiritur, quo fit, ut probatio in contrarium admitenda sit, notum enim est, ex præsumptione juris in dubio tantum judicari, vid. *Menoch. de præsumpt. lib. 1. qv. 75. num. 1. & seqq. Mevius in suis Decision. p. 2. decis. 318.* Ubi testatur ex simili præsumptione quendam ad usuras in futurum solvendas condemnatum fuisse, cum per tredecim annos eas antecederent sine contradictione præstitisset, ubi *n. 5.* addit: si breviori quis tempore quam decennio tale quid solvisset, posse eum pro ratione materiæ & aliarum circumstantiarum in futurum ei obnoxium censerì si nempe ex breviori tali tempore apertior fiat voluntas, aut aliud iudicium adsit, se debitorem faciendi, qualis species reperitur in *l. 1. cod. de fideicom. ubi per triennium facta solutio debito obnoxium facit.* Posteriori casu concurrente cum longi temporis præstatione, bonâ fide,

de, præscriptione verâ & non solum titulo vel præsumptione acquiratur census. Vid. *Struv. in suo syntagmate juris civilis exercit. 27. thes. 45. & exercit. 43. thes. 16.* ubi alios citat. *Fachin. contro. juris lib. 8. cap. 30.*

CAPUT QUINTUM.

DE TEMPORE ACTIONUM.

§. 1.

Posset in hoc capite de omnibus tam de civilibus, utpotè quæ 30. vel 40. annis durant, cum leges ex quibus descendunt, sint perpetuæ; quam de prætoriiis actionibus, quæ temporales & regulariter annales sunt, cum prætoris jurisdictio ultra annum non durabat, tractari sed cum temporis penuriâ premar, aliqua tantum proferre licet de actione rescissoria, veluti de quâ tam in restitutionum quam præscriptionum materia DD. agere solent.

§. 2.

Quæritur autem circa hanc actionem intra quod tempus sit intendenda? ad quod ut fundamentaliter Respondeatur; satisfaciendum prius esse duxi vexatæ huic controversiæ an scilicet duplex inter venire debeat iudicium, rescindens & rescissorium, ubi respondeo quod duplici illo iudicio planè non opus sit: quod probob. si duplici opus esset iudicio, tunc ideò quia antequam ad ipsum restitutionis processum perveniatur, necessariò prius Prætor adeundus, ac pro actionis rescissoriæ conceptione rogandus: atqui si exindè duplici iudicij necessitas evincitur tunc necessariò sequitur, quod considerando antiquum procedendi modum, omnis planè causa
du-

duplici iudicio debuerit ventilari. Secundum veterem
 enim procedendi modum, in omni planè causâ, in quâ
 modo ordinario procedebatur, antequam ad principalis
 negotii disceptationem coram iudice pedaneo agitan-
 dam deveniretur prius Prætor adeundus, ac pro con-
 ceptione formulæ rogandus erat; quam etiam non aliter
 indulgebat, nisi causâ cognitâ, ac auditis desuper adver-
 sæ partis allegationibus. Sicut ergo ex eo quod olim
 in omni planè processu ordinario aliqua apud Prætorem,
 & aliqua apud iudicem pedaneum peragabantur, non
 sequebatur, in disceptatione quarumcunque causarum
 duplici opus fuisse iudicio, idque ex ea ratione, quia apud
 Prætorem iudicium non instituebatur, sed primò id à
 Prætoře dato demum iudice pedaneo constituebatur, ita
 similiter ex eo, quod actio rescissoria non nisi causâ co-
 gnitâ concedatur, minùs benè infertur hoc restitutio-
 nis negotium duplici iudicio expediri. II. Sicut in Physi-
 cis entia sine urgente aliquâ necessitate non sunt multi-
 plicanda, ita etiam in moralibus & civilibus temerè
 multiplicari non debent: atqui nulla prorsus est necessi-
 tas, ob quam duplex iudicium in propositâ controversiâ
 debeat admitti, nam totum negotium unico iudicio
 bellissimè potest absolvi, neque enim pro rescindendâ
 usucapione ullo modo speciali opus est iudicio cum ea,
 in ipsâ actionis rescissoriæ conceptione ac concessione,
 formaliter peragatur; ex eo quippe præcisè, quod Præ-
 tor causâ cognitâ rescissoriam actionem permittat inten-
 tari, usucapionem in effectu rescindit, ac pro non com-
 pletâ habet: ergo res uno iudicio rectè perficitur, adeo-
 que duplicis iudicij necessitas, non nisi est fictitia.

Quo
 facit

facit, quod exosa sit Legislatoribus judiciorum multipli-
 catio, & circuitus, ubicunque uno judicio plura peragi
 possunt, frustra enim fit per plura, quod potest fieri per
 pauciora. III. Si tali casu duplex intercederet judicium, &
 actor rescissâ demum prævio separato judicio usucapio-
 ne rem ipsam vindicare posset, tunc in formulâ actionis
 malè intenderet, possessorem usu non cœpisse; deberet
 enim potius ipsam rem directè vindicare ac præcisè rei
 suæ Dominio, utpotè per rescissam priore judicio usuca-
 pationem fictione prætoriâ resuscitato inniti, atqui actor
 rescissoriam actionem intentare volens, formulam ita
 debet concipere, *Possessorem non usucœpisse* ut clarissimis
 verbis dicitur in §. *rursus ex diverso s. inst. de act.* ergo e-
 videns signum est, duplex judicium nullatenus interve-
 nire, sed totum negotium unico absolvi. Unde non ad-
 misso hoc duplici judicio, ad Quæstionem supra positam
 Respondetur dictam actionem Rescissoriam olim intra
 annum, hodiè intra quadriennium continuum intentan-
 dam esse. Vid. *Schamb. lib. 4. inst. §. rursus s. de action.*
 atque hæc pro instituti ratione ad majorem

DEI DEIPARÆQUE gloriam dixisse
 sufficiat.

F I N I S,

H

Ergo

ERgo Pugnarum nondum terraque, marique,
 Orbis habet satis! & certamina dura, cruenta
 Prælia, cunnictus diri, armorumque feroces
 Concurfus passim fiunt; Immanis ubique
 Mars furit, atque atrox circumfert undique bellum.
 Ecce novus properat *Vir Pugnax*, *clarus in armis,
 Ille novum spirat Martem, nova Prælia, pugnas
 Moliturque novas, certamina, conflictusque.
 Arma vibrat, sed docta; parat sapientia bella,
 Prælia digna Sophi studijs meditatur, *Utroq;*
Pro Jure in doctâ conflagere prurit arenâ.
 Jam pridem puer ad pugnam, & certamina natus,
 Bellonæ addictus doctæ, mox Pallados arma,
 Atque novenarum Puerilia Castra Sororum
 Præclaris tentare ausis, elementaque primi,
Grammaticâ in primâ, & *Syntaxi*, ponere Belli.
 Hic *Heiligenstadij* † spoliis insignibus auctus
 E Latiâ Lingvâ, varias & Apollinis arces,
 Metrorumque artes, Musarum abstrusa, secundo
 Impiger in studijs didicit percurrere nisu:
 Nec minus excelsas grandi conamine sedes
Rethorices, altæ sacra munimenta Minervæ,
 Et Suadæ assultu muros conscendere honoros.
 Hic mihi quis memoret quot præmia laudis, & artis
 Præripuit docti per quinque stipendia Lustrî?

Miles

* Dn. Urbanus Josephus Streit.

† Vide Programma pro Lectione Cursoria public. 23. (15.) April. 1694.

Miles abinde novus, jam bello fortior, atque
 Doctior, ille novo voluit se accingere Marti.
 Mox studium petit Ipse novum, nova *Castra Sophorum*
 Ingreditur, pugna celeri, studioque bienni
 Quidquid Aristoteles Sophicas conjecit in arces
 Expoliare avidus, praedam sibi fecit opimam.
 Atque inter Pugnas ultrò, citroque peractas
 Fit *Sophus*, & dignam condignus carpere laurum,
 Et meritos Sophico titulos decerpere ferro.
 Post Belli nondum satur, ast asuetus ad arma,
 Mavortem tentare alium juvat, atque *Gerana*
 Castra sequi, venit huc cupidus studij, atque laboris
 Per celebri celebres in Jure parare triumphos.
 Ergo Ducem sequitur *Germanum in Jure Magistrum*
Pugnacemque Virum, * sub quo sic *Codice Juris*
 Condidicit pugnare, *Virum* & se ostendere *Pugnae*,
 Tempore ut in parvo spes ostentaret ovandi.
 Quin *Thejologico pro more & Jura* doceri
 Addidit, & Doctæ specimen mihi præbuit artis †
 Mox alios Belli campos, alia *agmina Juris*,
 Et *Baldos* alios invisere gestijt, inde
 Hinc *Ingolstadtium*, stadium aureum abivit, ibique
Pandectas tractare sagax, versare *Novellas*,
 Et quidquid *Civile* docet *Jus*, sedulus æquè
 Et *Canones* vibrare *sacros*, *Jus* denique *binum*
 Expertus redijt. Non inde gregarius esse
 Miles amat, Ducis ast partes, atque *Inclyta* prensat
 Munia, jam dives spolijs ex Marte relatis,
 Militiâ *Juris* clarus, vult Ipse cohortes

H 2

Ducere,

* Dn. Joannem Philippum Srreit, J. U. D. & Prof. P. Fratrem suum,
 † Vid. *Programma*,

Ducere, Juridici dici inter Fulmina Belli.
 Nec mora; se listit Ductoribus, atque Tribunis,
 Expertisque Viris Belli, atque in Jure Peritis.
 Explorant de more Virum, cunctasque per artes
Juris, & arma trahunt, simul Argumenta retrusa,
 Difficilesque cient pugnas, per tela, per enses
 Juridicos agitant, Centenis *Casibus* urgent.
Vir Pugnax nil hæc timet, imperterritus hæret,
 Seque probat *Pugnæq; Virum*, facilemque trophæis;
 Agnoscunt fortem Pugilem, Jurisque Magistrum.
 Ergo manumissum, dum se videt, atque solutum
 Rite *Tyrocinio Juris*, jam Bella ciere
 Audax Marte suo placet, atque laceffere pugna,
 Jam quosvis hostes, jam se defendere contra
 Quoscunque assultus; Sic solers Tempora captat
 Ut bene *Juridico pro Tempore*, * *Tempore pugnet*
 Sic fortunato; felix ut *Tempora Lauro*
Juridicâ dignus redimire, *Licentia bini*
 Moxque proinde data est (quamvis non Publica) *Juris* †
 Ipse oculis egomet vidi, ipse atque auribus hausi.

Maeste animo Generose *Pugil*, *Vir* Nomine *Pugnax*,
 Et re Victor ovans, & *Juris* Nobilis *Heros*,
 Æmula Progenies tantorum imitator avorum
 Scis quis avus fuerit tuus? Hic pro quantum in armis
 Palladicis! præstans Vir qui mihi cognitus olim,
 Semper eum teneo memori mihi mente repostum.
 MAURITIUS GUDENUSERAT, Vir nomine magnus,

Et

* Habuit Disputationem Inauguralem Juridicam de TEMPORE
 28. (18.) Maji in Auditorio Juridico Collegij Majoris 1694.
 † Collata privata ei Juris Licentia A. Rever. Dn. Procancellario
 Dn. Joanne Jodoco Hunold, &c.

Et par laude, sacrae fidei fortissima rupes,
 Hæreseon terror, nulli pietate secundus,
 Principibus carus, fortunâ exercitus omni.
 In sobole felix, Tibi quinus avunculus illo
 Patre datus. Notus Tibi magnus avunculus usq;
 JOANNES DANIEL * *Lituo inclytus*, atq; *Tiarâ*
 Ac Erphordiacis dudum celeberrimus oris
 Funere non pridem functus; Præcesserat olim
 Alter MAURITIUS qui natu junior etsi,
 Nulli concessit meritis, *Prætoria* gnarus
Jura dabat dum vixit, hūic æquissimus Urbi.
 Vivit uterq; neci venerandâ laude superstes.
 Tres alii, quorum primum æstimat ipsa *Vienna* E-
 LECTORIS *Mogoni* Residentis munere grandem. †
 Est alter *Mogonâ* Celebris *Galenus* in Urbe. *
 Tertius ipse legit clari vestigia Patris,
 Ritè *Moguntinum* propugnat *Jusq;* Trefurti.
 Sic GUDENUS avus, natis post fata perennat:
 Ille Tuæ Matris (quæ *Nomine, reg;* BEATA)
 Te dedit HENRICO *Patri*) † Pater & fuit; Inde
 Participas magnis Patruis de gente GUDENIS.
 Gloria vix minor est Tibi parta, ex stirpe paternâ;
 Non memoro Proavos, atavosvè, ast narro Parentem;
 Vir tuus est *Pugnax Pater*, & qui *Jura* tuetur,
 Est *Vir Consultus*, Vir servantissimus æqui,
 Hoc *Dingelstadium*, post & *Scattworbis*, ab annis

H 3

Præ.

* Suffraganeus & Archi-Præsulis & Elect. Mog. Sigillifer, &c.

† D. Joan. Christophor. Gudenum.

* D. Urbanus Streit, Medic. D. Moguntia.

† Pater. Dn. Henricus Adamus Streit, Conjugem habuit Dn. Beatam
 Gudenusin.

Prædicat haud paucis ; * Soboles nec deneger illi est,
 Egregios primus fratres qui quattuor inter ,
 O mihi quantus hic est ! qui multas nomine profert
 Non frustra *Galeas* , † *Galeatum Gallia* vidit
Cisterz I (Ordinis illa sui Primaria sedes)
 Explanare *sophos*, & *Aquini dogma Magistri*. *
 Nunc obit ille vices grandævi Abbatis , ab omni
 Voce *Coadjutor Lectus*, jam fungitur amplo
 Inque *Eichsfeldiacis Statibus Primatis* honore †
 Ille *Pedum* geret ; atque caput manet *Insula* dignum.
 Nec te JOANNES † præclare PHILIPPE silebo ,
Nomine quantumvis videaris *amator equorum*,
 Non lætaris equis, *recto lætaris*, & *aquo* ;
Iura Professor obis, *Judex & Iura profanis*. *
 Tertius es Fratrum præstans HENRICE GEORGI
Germanis similis, virtutis prælia pugnas
Vir Pugna, virtus peperit tibi sacra Bravia ;
 Inter *Canonicos Cantoris* munere dudum
 Functus es, & *Divi* (sic scandis) in æde *Severi*
 Jamque *Scholasticus* es, sed & ultra Flumina *Gera*
 Extendis Nomen *Sanctæ Te Divus & Urbis*
Præpositum Mactinus habet ; sic Numen honorat.

Non
 * Antehac Dingelstadij Judex nunc in Stattworbis & Haaburg
 Præfectus Moguntius.

† Rererendissimus Pater ac Dn. Wilhelmus Streit, Abbatia Reiffen-
 steinensis Coadjutor electus.

* Docuit Cisterzij unde & ordo dicitur Cisterciensis, Philosophi-
 am & Theologiam cum laude, & plausu.

† Abbas Reiffensteinensis & primas Eichsfeldiæ.

* D. Joan. Philip. Streit, J. U. D. P. P. Judicij Elector. Assessor.

† D. Georgius Henricus Streit, nuper ad S. Severum Cantor, nunc
 Scholasticus, & ad D. Martinum Heiligenstadij Præpositus.

Non numero *Affines*, quorum Tibi copia grandis
 Factis, & meritis, virtute, propagine celsos.
 En Tibi sublimes laudes, URBANE JOSEPHE
 Et *Decora* Ingentium *Patruorum* excelsa Tuorum,
 Et *Fratrum* meritos per iter *virtutis* honores;
Exemplumq; *Patris*. Tu Proximus omnibus instas,
 Virtutis Tu carpis iter, Laudisq;ve beatæ,
 Egregiis famam factis imitaris avitam.
 Es Juvenis primâ tinctus lanugine malas
 Sed gravitate senex, Doctrinâ grandior, annis,
 Jamque *labore* tuo Tibi parta *scientia*, *Bini*,
 Est & *honore* tuo, Tibi parta *Licentia Juris*,
 Perge age, & egregij fructus insiste labori
 Te tuus ille labor similiq;ve beabit honore,
 Ne dubita *Fratrum* insignes *equabis* honores.
 Quis scit, quæ maneat te Sors? rotat omnia Numen,
Nomina cum bona sint Tibi, & *omina*; Porrò labora
 Fortunet Tibi Numen opem, studiumq;ve secundet.
 Sis Pius, & sis Juris amans, Rectique tenacem
 Te Præbe; *æternum* pariet Tibi *Gloria* *Nomen*;
 Felix vive, meis feliciter utere votis.

Ita singularis affectus, & studij ergò erga Nobilem Claris-
 simum Dn. URBANUM JOSEPHUM STREIT, quondam
 suum in Theologiâ Auditorem eruditissimum, nunc
 J. U. Licentiatum & Doctorandum, ac observan-
 tiæ erga Inclytas Familias Gudenianam & Strei-
 tianam.

HENRICUS GERARD, è Soc. Jesu, Ss. Theol. Doct. & P.P.
 Sacræ Theol. Facultatis Assessor:

Prima

Prima tibi pietas, JOSEPH fuit; altera Musa;
 Has semper teneas, tertia cura tibi.
 Dat pietas Cœlos, dat Justinianus honores.
 Hinc tribuit laurum, cœtera dona manent.
 Has nunc fundo preces, fidos venerare sodales,
 Nec patiare premi, qui tua fata colit.

His Prænob. Clariss. DN. URBANO JOSEPHO STREIT, J. U. Doctorando, paucissimis accinere voluit ejusdem totiusque Familiæ STREITIANÆ Servus fidelissimus

JOANNES SAMUEL SOLFF,
 Ecclesiarum B. M. V. & S. Severi respectivè
 Canonicus, Parochus & Vicarius.

Nobilissimo & Clarissimo Domino

URABNO JOSEPHO
 STREITIO,

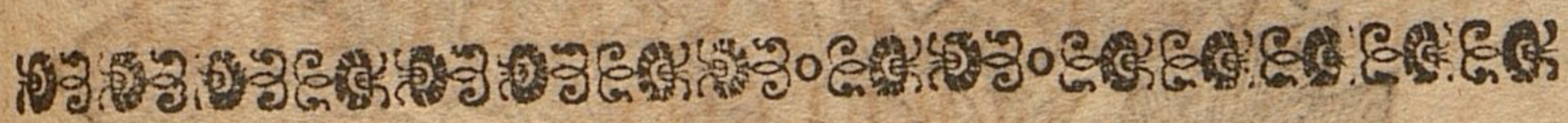
J. U. Licentiato Amicorum suorum optimo,

NICOLAUS VALENTINUS Körner /

STreitia Te genuit Gens pugnacissima laudum,
 Debueras decorum Tu simul esse Pugil.
 Aula Hazfeldiadum Comitum, atq; Eisfeldia bigæ
 Congaudent Pugilum, Patre Tuoque tuis.

Quas

Quas Germanorum tuater celeberrima Triga
 Virtutum pugnas edidit egregias?
 Primus in Abbatis succedit Munia, Magni
 Primatis Patriæ clarus honore mex.
 Alter Severi pronuper in æde, secunda
 Prælati meritò munera sancta tulit.
 Tertius in Nemese Geranâ militat, ejus
 Nobilis Antistes de Cathedrâ atque foro.
 Hos Tu jam sequeris nascendi sorte priores,
 Virtute insigni ne videare minor.
 Streitio-Gudenâ Te natum ab origine monstras,
 Dum Jura eximiè Te didicisse doces.
 Bina pro populo, Bina pro Numine prole
 Clarentem Patrem Tu facis esse tuum.
 Vive tuis præclare diu virtutibus, annos,
 Quot fert Grana ceres, tot Tibi Körner avet.

*V*IRTUS virtutem generat, dat PUGNA Coronam,
 Condignas laudes assiduusq; LABOR;
 Hæc Tria nunc meritos tibi contestantur honores
 Quos Imperator Justinianus habet.
 Adsint ergò sacræ Phocidis de monte sorores
 Ingenioq; ferant digna Trophæa tuo.

I

Me-

*Meq̄ tibi junctum serves in corde, vicissim
 A me servandus, quos sociavit Amor,
 Quos sociavit Amor, distantia nulla resolvat,
 Sed maneat tantò firmior unus Amor.
 Pergito justitie Custos, DEUS annuat orsis,
 Et faciat cursùs vela secunda tui.*

Hoc in contestationem sinceri Amoris
 & gratulabudi animi ergà Prænob:
 Clariss: Dn. Doctorandm posuit

NICOLAUS HENRICUS GERWIN, J.U.S.
 Hagiopolita Eûchsfeldiacvs.

116. P. 377.

Erfurt, Diss., 1694-95

ULB Halle 3
005 607 604

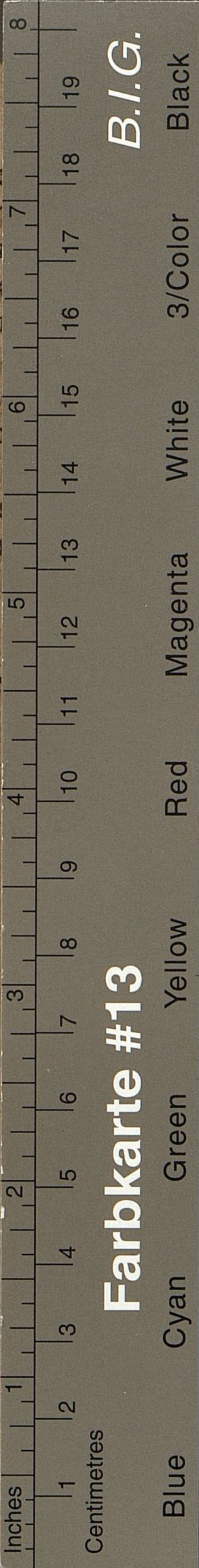

TA → OL

VO 17

B.I.G.

Farbkarte #13

1694, 14

14

INAUGURALIS
 IDICA
 DE
PORE,
 I AM
 IVINI NUMINIS
 ENTIA,
 ATE INCLYTÆ FACULTATIS
 DICÆ
 N
 AD GERAM UNIVERSITATE
 RO
 E HONORIBUS AC PRIVILE-
 RITE ET SOLENNITER
 QUENDIS
 RUM DISQUISITIONI
 ITTIT
JOSEPHUS
EIT,
 IS EISFELDIACUS,
 ICO COLLEGII MAJORIS
 ANNO M. DC. XCIV.
 EMERIDIANA.
 RDIE,
 OSCHII, ACAD. TYPOGR.

